РЕФЕРАТИВНО-НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

ISSN 2521-1463

СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА.

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

ОНЛАЙН-ЖУРНАЛ ЗАСНОВАНО У 2016 РОЦІ

НОМЕР ЖУРНАЛУ

№ 1 (42)

Січень – лютий 2022 р.

DOI 10.53672/ej.1.2022

expertize-journal.org.ua

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Назаров О. А.
Євдокимова Н. О.
Кириченко О. А.
Калинка Г. І.
Цільмак О. М.
Мотлях О. І.

Барко В. І.
Лефтеров В. О.
Коренюк П. І.
Алікіна Н. В.
Попова Г. В.
Вітомський Ю. Л.

Землянська О. В.

Чернякова О. В.
Большаков С. І.
Тунтула О. С.
Ткач Ю. Д.
Єгорова Т. М.
Лисенко А. Б.

Шаповалов В. О.
Савкіна Т. В.
Савостін О. П.
Безушко С. В.
Вербина Ю. В.
Хлонь О. М.

Інститут психологічної експертизи і поліграфа Kyiv

ВИДАЄТЬСЯ ЗА СПРИЯННЯ

Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі

ROR 02xc7et08

Номер на сайті

ISSN 2521-1463

ЗАСНОВНИК І ВИДАВЕЦЬ
Назаров Олег Анатолійович
канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій з 2015 року, суб'єкт ветеранського підприємництва, судовий експерт

ВИДАВНИК НАЗАРОВ О. А.

DOI: 10.53672/ej.1.2022

Судово-психологічна експертиза

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

Реферативно-науковий online журнал

Електронне видання

Виходить один раз на два місяці

Засновано у травні 2016 року

2022, № 1 (42)

січень – лютий 2022 р.

Київ
expertize-journal.org.ua

DOI: 10.53672/ej.1.2022[1]
ISSN 2521-1463 (Online)
EAN-13 9772521146000
УДК 159:34(05)+159:371(05)+347.948
ББК 67.5:88.4
С89

Ідентифікатор медіа R40-05509 (рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення від 26.09.2024 № 2785)

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович[3]

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі», ROR 02xc7et08[2]

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025

С89 **Судово-психологічна експертиза.** Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці : реферат.-наук. online журн. — 2022. — № 1 (42) (січень – лютий 2022). — 64 с. — URL: expertize-journal.org.ua.

Журнал присвячений теорії і практиці судово-психологічної експертизи, застосуванню поліграфа та інших спеціальних знань у юридичній діяльності. Номер містить оригінальні статті й реферати праць з юридичної психології, судової експертизи та суміжних галузей, а також новини журналу й розділ «Новини інженерної психології та психотехніки».

Для судових експертів, психологів, поліграфологів, правників, науковців і здобувачів освіти.

УДК 159:34(05)+159:371(05)+347.948

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів. Рукописи можуть рецензуватися і не повертаються. За точність викладеного матеріалу та достовірність інформації, що міститься в опублікованих матеріалах, відповідальність несуть автори. Зміни тексту та скорочення, що не впливають на зміст матеріалів, а також їх перейменування вносяться редакцією без узгодження з автором. Комерційне використання матеріалу заборонено. Авторські права належать їх авторам. Видання практикує політику негайного відкритого доступу до опублікованого змісту.

Електронна сторінка номера — див. «Посилання»[1]

Журнал включено до: Google Scholar, ISSN Portal, Crossref, Реєстр наукових видань України, Polska Bibliografia Naukowa (PBN), Реєстр суб'єктів у сфері медіа.

Випуск сформовано в електронному архіві журналу з матеріалів, оприлюднених на сайті видання; дати першого оприлюднення зазначено біля кожного матеріалу.

© Автори матеріалів, 2022
© Видавник Назаров О. А., оформлення PDF-версії, 2022

Редакційна колегія

Головний редактор — видавець (засновник видання)

Назаров О. А. — канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження» (стаж експертної діяльності з 2000 р.), поліграфолог, правознавець

Заступники головного редактора

Євдокимова Н. О. — д-р психол. наук, професор; ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика», ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (психологічні науки)

Кириченко О. А. — д-р юрид. наук, професор; ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика» (юридичні науки)

Відповідальний секретар

Калинка Г. І. — ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика», здобувач ступеня доктора філософії (юридична психологія)

Члени редакційної колегії

Цільмак О. М. — д-р юрид. наук, канд. психол. наук, професор; Одеський державний університет внутрішніх справ

Мотлях О. І. — д-р юрид. наук, професор, заслужений юрист України; Національна академія внутрішніх справ

Барко В. І. — д-р психол. наук, професор; Державний науково-дослідний інститут МВС України

Лефтеров В. О. — д-р психол. наук, професор; Національний університет «Одеська юридична академія»

Коренюк П. І. — д-р екон. наук, професор, академік Академії економічних наук України; Дніпровський державний технічний університет

Алікіна Н. В. — канд. психол. наук, старший науковий співробітник, експерт вищого кваліфікаційного класу

Попова Г. В. — канд. психол. наук, доцент; НТУ «Харківський політехнічний інститут»

Вітомський Ю. Л. — канд. психол. наук, доцент; Київський університет інтелектуальної власності та права НУ «ОЮА»

Землянська О. В. († 06.07.2020) — д-р психол. наук, професор; професор кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, полковник міліції у відставці

Чернякова О. В. — канд. психол. наук, доцент; Київський університет інтелектуальної власності та права НУ «ОЮА»

Хлонь О. М. — канд. психол. наук, доцент; Київський університет інтелектуальної власності та права НУ «ОЮА»

Большаков С. І. — канд. військ. наук, доцент; ТОВ «Науково-дослідний інститут судової експертизи та оцінки», атестований судовий експерт

Тунтула О. С. — канд. юрид. наук, доцент; Чорноморський національний університет ім. Петра Могили

Ткач Ю. Д. — канд. юрид. наук; Одеський державний університет внутрішніх справ

Безушко С. В. — канд. пед. наук, доцент; ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика»

Вербина Ю. В. — канд. психол. наук, доцент; ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика»

Єгорова Т. М. — старший науковий співробітник; Харківський НДІ судових експертиз ім. М. С. Бокаріуса (Полтавське відділення), атестований судовий експерт

Савкіна Т. В. — старший науковий співробітник; Харківський НДІ судових експертиз ім. М. С. Бокаріуса, атестований судовий експерт

Савостін О. П. — старший судовий експерт; Одеський НДІ судових експертиз, атестований судовий експерт

Лисенко А. Б. — експерт-поліграфолог; Міжнародна асоціація професіоналів у поліграфології (AIPP)

Шаповалов В. О. — експерт-поліграфолог, атестований судовий експерт; ГО «Колегія поліграфологів України»

Зміст

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ 4

ПЕРЕДМОВА 8

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, РЕФЕРАТИ СТАТЕЙ) 10

1.1. Теорія та історія застосування спеціальних знань *10*

Горський С. В. Проблемні аспекти конфліктогенів, як основи конфлікту 10

1.2. Проблемні аспекти застосування поліграфа *13*

Казьмірук С., Пампуха І., Близнюк Н. Проблеми правового регулювання застосування поліграфа в секторі безпеки та оборони України . . 13

Казьмірук С., Пампуха І., Бура Ю. Актуальні напрями впровадження поліграфа у правоохоронну діяльність у сфері оборони 17

Казьмірук С. Д., Пампуха І. В. Удосконалення діяльності правоохоронних органів: судово-психологічна експертиза із застосуванням поліграфа 20

1.3. Судово-психологічна експертиза *23*

Викрадення дитини одним з батьків: правові позиції, алгоритм дій: заява до поліції про викрадення, позов про визначення місця проживання дитини та одночасне самостійне призначення судово-психологічної експертизи згідно з ст. 106 ЦПК для визначення шкоди 23

Назаров О. А. Проблемні аспекти застосування спеціальних психологічних знань задля відшкодування моральної шкоди в Україні за наслідком військового озброєного нападу російської федерації 26

1.4. Судова практика *30*

Верховний Суд (Велика Палата). Велика Палата Верховного Суду: не обґрунтування заподіяння моральної шкоди та не обґрунтування заявленого розміру відшкодування моральної шкоди є підставою для відмови у задоволенні вимог про відшкодування моральної шкоди з боку суду 30

Особливості правової природи сплати стороною у справі рахунку за призначення судової експертизи та укладання договору оферти з судовим експертом або чи можна повернути гроші за призначену судову експертизу з судового експерта? Правові позиції 33

Верховний Суд (Касаційний цивільний суд). Компенсація понесених витрат на професійну правничу допомогу: правові позиції Верховного Суду 36

1.5. Рецензії та нові видання *39*

Райхертер Д., Хендлер М. Керівництво 39

РОЗДІЛ 2. НОВИНИ ЖУРНАЛУ 43

19 грудня 2021 року на офіційному сайті Американської асоціації поліграфологів опублікований переклад сучасного керівництва з психофізіології для вивчаючих науку психофізіологічних досліджень на поліграфі, який був зроблений українським поліграфологом . . . 43

24 березня 2022 року в місті Харкові вперше буде проведена Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні питання судової психологічної експертизи у справах за позовами про відшкодування моральної шкоди» 43

29 січня 2022 року відбулась чергова тематична науково-методична зустріч українських поліграфологів за темою «Контроль якості результатів поліграфологічного дослідження» в Україні 44

Пенітенціарна психологія по українські: особливості знущання над засудженими в Софіївській виправній колонії №45. «Нормальні умови - тільки за гроші». 44

Назаров Олег Анатолійович: платні камери у СІЗО дозволяють офіційно покращити життя, умови тримання інших засуджених, - коментар психолога 45

РОЗДІЛ 3. НОВИНИ ІНЖЕНЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕХНІКИ 48

Станція поліграфа EyeDetect v4 48

ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ 51

ВИМОГИ ДО СТАТЕЙ І ТЕЗ АВТОРІВ 54

ВІДОМОСТІ ПРО ЖУРНАЛ 57

ВИХІДНІ ДАНІ 64

СЛОВО РЕДАКЦІЇ

Передмова

Журнал «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці» — реферативно-науковий. Він поєднує дві ознаки, визначені ДСТУ 3017:2015: науковий журнал містить публікації про теоретичні й прикладні дослідження, а реферативний — упорядковану сукупність бібліографічних записів разом із рефератами. Тому в номері є оригінальні статті, вперше оприлюднені в нашому виданні, і реферати праць, які вже виходили в інших виданнях, на офіційних сайтах або в судових рішеннях. Кожен реферат має позначку «Реферат», анотацію та бібліографічний опис першоджерела: за кілька хвилин ви дізнаєтеся головне й зможете прочитати оригінал повністю.[1]

Шановні читачі! Кожен висновок судового експерта починається з питання, на яке ще ніхто не дав відповіді. У номері 2022, № 1 (42) ми зібрали 10 матеріалів, які допомагають шукати такі відповіді: судово-психологічна експертиза, права дитини і сімейні спори, моральна шкода.

> *З історії світової судової експертизи. 1992 року Баррі Шек і Пітер Нойфельд заснували Innocence Project («Проєкт невинуватості») при Школі права Кардозо. За даними Школи права Кардозо, станом на липень 2022 року завдяки ДНК-тестуванню за участі Проєкту в США виправдали 193 особи. У 2022 році минає 30 років від цієї події.*[2]

Радимо почати з матеріалу «Викрадення дитини одним з батьків: правові позиції, алгоритм дій: заява до поліції про викрадення, позов про визначення місця проживання дитини та одночасне самостійне призначення судово-психологічної експертизи згідно з ст. 106 ЦПК для визначення шкоди», який читачі обирають найчастіше. Можливо, саме ваше дослідження стане наступною сторінкою в історії судової експертизи. Редакція відкрита для статей науковців і практиків.

Редакція журналу

REFERENCES

1. DSTU 3017:2015. Informatsiia ta dokumentatsiia. Vydannia. Osnovni vydy. Terminy ta vyznachennia poniat [Information and Documentation. Publications. Main Types. Terms and Definitions]. [Chynnyi vid 2016-07-01]. Vyd. ofits. Pp. 4.14.2.2, 4.14.2.7. Referaty prats, opryliudnenykh ranishe, podano iz zaznachenniam imeni avtora ta dzherela zapozychennia vidpovidno do p. 1 ch. 2 st. 22 Zakonu Ukrainy "Pro avtorske pravo i sumizhni prava" vid 01.12.2022 № 2811-IX; akty orhaniv derzhavnoi vlady ta ofitsiini dokumenty sudovoho kharakteru ne okhoroniaiutsia avtorskym pravom (p. 3 ch. 1 st. 8 tsoho Zakonu). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Innocence Project. Benjamin N. Cardozo School of Law. URL: https://innocenceproject.org/ (data zvernennia: 04.11.2026).

Розділ 1. Наукові публікації (статті, реферати статей)

Позначки: «Анотація» — оригінальний матеріал, уперше оприлюднений у журналі; «Реферат» — виклад праці або офіційного документа, уперше оприлюднених в іншому виданні чи на іншому ресурсі; під кожним рефератом наведено відомості про першу публікацію. До наукових публікацій подано розширену анотацію українською мовою з ключовими словами та англомовну анотацію (Abstract, Keywords); наявний DOI зазначено біля відомостей про оприлюднення. Цифри у квадратних дужках відсилають до списку References після кожної публікації: описи за ДСТУ 8302:2015, українські й російські назви подано латиницею (транслітерація за постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2010 № 55), їхній переклад англійською — у квадратних дужках.

Читачеві. За кожною публікацією цього номера стоять реальні справи: кримінальні провадження, сімейні спори, позови про відшкодування моральної шкоди, перевірки із застосуванням поліграфа. Анотація допоможе швидко зорієнтуватися, а повний текст за посиланням відкриє методики, аргументи сторін і правові позиції Верховного Суду, які можуть знадобитися у вашій наступній справі. Читайте, порівнюйте з власною практикою і діліться знайденим з колегами.

1.1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ

Проблемні аспекти конфліктогенів, як основи конфлікту[1]

Горський С. В.

Оригінальна публікація · оприлюднено 11.04.2023

Анотація. Тези Горського С. В. присвячено конфліктогенам, тобто словам, діям або бездіяльності, які сприяють виникненню

конфлікту. Автор виходить з того, що конфліктологія як практична наука, на відміну від медицини, сформувалася лише в другій половині XX ст., а серйозну увагу громадських і державних кіл привернула після Карибської кризи, яка поставила людство на межу третьої світової війни. Конфлікт (від лат. conflictus, зіткнення) тлумачиться як зіткнення протилежних інтересів і цілей його носіїв, а конфліктологія як наука про причини виникнення, закономірності ескалації та деескалації і способи розв'язання конфліктів усіх типів; окремі аспекти конфліктів, за наведеними даними, вивчають щонайменше 11 наук, з найґрунтовнішими здобутками в соціології та психології. Історичний екскурс спирається на концепцію «зіткнення цивілізацій» С. Хантінгтона: від Вестфальського миру 1648 р. через війни націй і протистояння ідеологій до цивілізаційних конфліктів після завершення «холодної війни». Центральна теза роботи: близько 80 % конфліктів виникають усупереч бажанню їх учасників, а запускають їх саме конфліктогени. Механізм ескалації автор пояснює тим, що людина чутливіша до чужих слів, ніж до власних, і прагне захистити свою гідність, тому на отриманий конфліктоген відповідає сильнішим, компенсуючи психологічний програш. Цей процес пов'язано з виділенням адреналіну, а за сильних конфліктогенів і норадреналіну, тоді як позитивні посилання налаштовують на безконфліктне спілкування й супроводжуються виділенням ендорфінів. Описано три типи конфліктогенів: прагнення зверхності (накази, погрози, зауваження, критика, сарказм, а також «доброзичливі» форми), агресію як рису особистості й ситуативну реакцію на фрустрацію, а також егоїзм. Для розриву ланцюга конфліктогенів запропоновано чотири правила безконфліктного спілкування: не вживати конфліктогенів, не відповідати конфліктогеном на конфліктоген, виявляти емпатію до співрозмовника й робити якомога більше позитивних посилань. Поведінку сторін конфлікту, за автором, визначають не лише об'єктивні суперечності інтересів, а й суб'єктивне сприйняття ситуації, спрямованість і стиль поведінки їхніх представників.

Положення тез придатні для навчання медіаторів, переговорної практики та профілактики міжособистісних конфліктів.

Ключові слова: конфлікт, конфліктогени, конфліктологія, ескалація конфлікту, безконфліктне спілкування, агресія, фрустрація, егоїзм, емпатія, зіткнення цивілізацій.

Problematic Aspects of Conflictogens as the Basis of Conflict

Horskyi S. V.

Abstract. The theses by Horskyi S. V. deal with conflictogens, that is, words, actions or omissions that make the emergence of a conflict more likely. The author observes that conflictology became a practical discipline only in the second half of the twentieth century and gained serious public and governmental attention after the Cuban Missile Crisis. Conflict is defined, following the Latin conflictus, as a clash of opposing interests and goals, and conflictology as the study of the causes, escalation, de-escalation and resolution of conflicts of all types. A brief historical overview draws on Samuel Huntington's clash of civilizations thesis, tracing the shift from rivalry between monarchs after the Peace of Westphalia (1648) to wars between nations, ideological confrontation and, after the Cold War, civilizational conflicts. The central claim is that about 80 % of conflicts arise against the will of their participants and are triggered by conflictogens. Escalation is explained by people's greater sensitivity to what others say than to their own words and by the wish to protect one's dignity: a person who receives a conflictogen tends to answer with a stronger one to make up for a perceived psychological loss. The author links this process to the release of adrenaline and, with strong conflictogens, noradrenaline, while positive messages are associated with endorphins. Three types of conflictogens are described: striving for superiority (orders, threats, remarks, criticism, sarcasm, including seemingly benevolent forms), aggression as a personality trait or a situational response to frustration, and egoism. Four rules of conflict-free communication are proposed: avoid conflictogens, do not answer one conflictogen with another, show empathy and send as many positive messages as possible. The theses may

be used in mediator training, negotiation practice and the prevention of interpersonal conflict.

Keywords: conflict, conflictogens, conflictology, conflict escalation, conflict-free communication, aggression, frustration, egoism, empathy, clash of civilizations.

Вперше оприлюднено: сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 11.04.2023.

REFERENCES

1. Horskyi S. V. Problemni aspekty konfliktoheniv, yak osnovy konfliktu [Problematic Aspects of Conflictogens as the Basis of Conflict]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2022. № 1 (42). URL: https://expertize-journal.org.ua/spetsialni-znannya/8711-gorskij-s-v-problemni-aspekti-konfliktogeniv-yak-osnovi-konfliktu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

1.2. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА

Проблеми правового регулювання застосування поліграфа в секторі безпеки та оборони України[1]

Казьмірук С., Пампуха І., Близнюк Н.

Реферат · оприлюднено 11.01.2022

Реферат. Казьмірук С., Пампуха І. і Близнюк Н. розглядають правове регулювання застосування поліграфа як складник Євроатлантичної трансформації, роком якої Міністерство оборони України оголосило 2021 р.; її результатом має стати інтегрована оборонна інституція євроатлантичного типу з новими стандартами функціонування й управління. Автори пов'язують проблему зі Стратегією воєнної безпеки України, що передбачає всеохоплюючу оборону на засадах стримування, стійкості та взаємодії, інтеграцію до євроатлантичного безпекового простору й набуття членства в НАТО, а також запровадження інноваційного інструментарію виявлення прихованої інформації. Вихідна теза: правове регулюван-

ня застосування поліграфа в секторі безпеки і оборони досі системно не досліджене, хоча психофізіологічні дослідження із застосуванням комп'ютерного поліграфа мають відповідати стандартам ASTM International і рекомендаціям Американської асоціації поліграфологів. Проаналізовано Конституцію України, закони у сфері національної безпеки та оборони, КПК України, Закон «Про судову експертизу», законодавство про інформацію й персональні дані, наказ Міністерства оборони України від 14.04.2015 № 164 про психофізіологічне дослідження персоналу і законопроєкт № 4094 від 17.02.2016 «Про захист прав осіб, які проходять опитування (дослідження) на поліграфі». Автори констатують, що КПК не містить прямих згадок про поліграф, але й не забороняє його, а ст. 28 Конституції вимагає вільної згоди особи на дослідження. Основними завданнями поліграфа названо кадрову безпеку й об'єктивність кадрових рішень, підвищення ефективності службових розслідувань і перевірок, протидію корупції. Порівняльний огляд поділяє держави на ті, що мають спеціальні закони (США, Литва, Молдова), регулюють поліграф у ширших законах (зокрема Польща, Угорщина, Канада), лише підзаконними актами (зокрема Бельгія, Ізраїль, Чехія) або не регулюють його взагалі (Латвія, Сінгапур, Японія). Обґрунтовано потребу в єдиній професійній термінології та лінгвістичному забезпеченні, орієнтованих на стандарти держав-членів НАТО, у кодексі етики експерта-поліграфолога (не порушувати закон, уникати конфлікту інтересів, не розголошувати службову інформацію, не приймати гонорарів і подарунків) та в курсах підготовки поліграфологів за міжнародними стандартами. Висновок авторів: перспектива запровадження поліграфологічних технологій повністю залежить від ухвалення належного правового інструментарію на державному рівні.

Ключові слова: поліграф, правове регулювання, сектор безпеки і оборони, воєнна безпека, НАТО, психофізіологічне дослідження, експерт-поліграфолог, кодекс етики, лінгвістичне забезпечення, підготовка поліграфологів, стандарти ASTM.

Problems of the Legal Regulation of Polygraph Use in the Security and Defence Sector of Ukraine

Kazmiruk S., Pampukha I., Blyzniuk N.

Abstract. Kazmiruk S., Pampukha I. and Blyzniuk N. examine the legal regulation of polygraph use as part of the Euro-Atlantic transformation that the Ministry of Defence of Ukraine announced for 2021, which is expected to produce an integrated defence institution operating under new standards. The authors place the issue in the context of the Military Security Strategy of Ukraine, with its emphasis on comprehensive defence, deterrence, resilience and integration into the Euro-Atlantic security space, including innovative tools for detecting concealed information. They point out that the legal framework for the polygraph in the security and defence sector has not been studied systematically, although psychophysiological examinations should follow ASTM International standards and recommendations of the American Polygraph Association. The review covers the Constitution, national security and defence legislation, the Criminal Procedure Code, the Law on Forensic Examination, data protection rules, Ministry of Defence Order No. 164 of 14 April 2015 on psychophysiological examination of personnel, and draft law No. 4094 of 2016 on persons undergoing polygraph examinations. The Criminal Procedure Code neither mentions nor prohibits the polygraph, while Article 28 of the Constitution requires the free consent of the examinee. The main tasks of the polygraph are identified as personnel security, objective staffing decisions, more effective internal investigations and the prevention of corruption. A comparative overview groups countries into those with dedicated polygraph statutes (the USA, Lithuania, Moldova), those regulating it within broader laws, those relying on by-laws, and those with no regulation at all. The authors call for unified professional terminology compatible with NATO practice, a code of ethics for polygraph examiners and training courses based on international standards, and conclude that progress depends on adopting adequate legal instruments at the state level.

Keywords: polygraph, legal regulation, security and defence sector, military security, NATO, psychophysiological examination, polygraph examiner, code of ethics, professional terminology, examiner training, ASTM standards.

Першоджерело: Казьмірук С., Пампуха І., Близнюк Н. Проблеми правового регулювання застосування поліграфа в секторі безпеки та оборони України. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки. 2021. Вип. 2 (46). С. 62–66. (копія:).[2][3] DOI: **10.17721/1728-2217.2021.46.62-66**[2]. Реферат оприлюднено в журналі 11.01.2022.

REFERENCES

1. Kazmiruk S., Pampukha I., Blyzniuk N. Problemy pravovoho rehuliuvannia zastosuvannia polihrafa v sektori bezpeky ta oborony Ukrainy [Problems of the Legal Regulation of Polygraph Use in the Security and Defence Sector of Ukraine] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2022. № 1 (42). URL: https://expertize-journal.org.ua/doslidzhennya-na-poligrafi/6395-bibliografichnij-opis-kazmiruk-s-pampukha-i-bliznyuk-n-problemi-pravovogo-regulyuvannya-zastosuvannya-poligrafa-v-sektori-bezpeki-ta-oboroni-ukrajini-s-kazmiruk-i-pampukha-n-bliznyuk-visnik-kijivskogo-natsionalnogo-universitetu-imeni-tarasa-shevchenka-vijskovo-spetsialni-nauki-2021-vip-2-46-s-62-66 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Kazmiruk S., Pampukha I., Blyzniuk N. Problemy pravovoho rehuliuvannia zastosuvannia polihrafa v sektori bezpeky ta oborony Ukrainy [Problems of the Legal Regulation of Polygraph Use in the Security and Defence Sector of Ukraine]. Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Viiskovo-spetsialni nauky. 2021. Vyp. 2 (46). S. 62–66. (kopiia:). DOI: https://doi.org/10.17721/1728-2217.2021.46.62-66. URL: https://military.bulletin.knu.ua/uk/article/view/6976 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Kazmiruk S., Pampukha I., Blyzniuk N. Problemy pravovoho rehuliuvannia zastosuvannia polihrafa v sektori bezpeky ta oborony Ukrainy [Problems of the Legal Regulation of Polygraph Use in the Security and De-

fence Sector of Ukraine]. Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Viiskovo-spetsialni nauky. 2021. Vyp. 2 (46). S. 62–66. (kopiia:). URL: https://expertize-journal.org.ua/images/dzherela/kazmiruk-pampukha-blyzniuk-2021-2-46.pdf (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Актуальні напрями впровадження поліграфа у правоохоронну діяльність у сфері оборони[1]

Казьмірук С., Пампуха І., Бура Ю.

Реферат · оприлюднено 11.01.2022

Реферат. Тези Казьмірука С., Пампухи І. і Бури Ю., представлені на Міжнародній науково-практичній конференції «Правове забезпечення правоохоронної діяльності у сфері оборони України» (Київ, 21 серпня 2020 р.; збірник матеріалів: Київ ; Одеса : Фенікс, 2020, с. 160–162), обґрунтовують потребу в спеціальному інструменті виявлення недостовірних відомостей у військовій сфері. Вихідними умовами автори вважають розвиток Збройних Сил України, сучасний стан правоохоронної діяльності у сфері оборони та її нормативно-правового й організаційного забезпечення, завдання забезпечення законності й правопорядку у Збройних Силах та інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України, а також імплементацію міжнародних стандартів НАТО щодо виявлення, оцінювання й документування недостовірної та прихованої інформації під час розслідувань і перевірок. З цього випливає основний висновок тез: невідкладно потрібно розробити й запровадити «Комплексну систему виявлення, оцінювання і документування недостовірної і прихованої інформації із використанням комп'ютерного поліграфа». Поліграф у такому підході постає частиною цілісної процедури, яка охоплює і виявлення інформації, і її оцінювання, і документування. Тези належать до низки публікацій тих самих авторів 2020–2021 рр. про поліграфологічне забезпечення сектору безпеки і оборони: ідею комплексної системи вони розвивають і в тезах «Удосконалення діяльності

правоохоронних органів: судово-психологічна експертиза із застосуванням поліграфа» (2020), а правове підґрунтя застосування поліграфа розглянуто в статті Казьмірука С., Пампухи І. і Близнюк Н. у «Віснику Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки» (2021, вип. 2 (46)). Збірник, у якому опубліковано тези, упорядкували П. Богуцький, В. Пилипчук, Ю. Бобров, М. Беланюк, О. Довгань, С. Дорогих, О. Лебединська, О. Радзієвська та В. Фурашев. Матеріал може зацікавити військових юристів, поліграфологів і судових експертів як аргументація на користь стандартизованого застосування поліграфа у військовій правоохоронній діяльності.

Ключові слова: поліграф, комп'ютерний поліграф, правоохоронна діяльність у сфері оборони, Збройні Сили України, стандарти НАТО, недостовірна інформація, прихована інформація, службові розслідування.

Current Directions for Introducing the Polygraph into Law Enforcement Activities in the Field of Defence

Kazmiruk S., Pampukha I., Bura Yu.

Abstract. In their conference theses, Kazmiruk S., Pampukha I. and Bura Yu. argue that the defence sector of Ukraine needs a dedicated tool for detecting unreliable information. The paper was presented at the international scientific and practical conference Legal Support of Law Enforcement Activities in the Field of Defence of Ukraine (Kyiv, 21 August 2020) and published in its proceedings (Kyiv; Odesa: Feniks, 2020, pp. 160-162). The authors derive their proposal from several factors: the development of the Armed Forces of Ukraine; the current state of law enforcement in the defence sphere and of its regulatory and organisational support; the task of ensuring legality and law and order in the Armed Forces and other military formations established under the laws of Ukraine; and the implementation of NATO standards for detecting, evaluating and documenting unreliable and concealed information during investigations and inspections. On this basis they conclude that it is urgent to develop and introduce a Com-

prehensive System for Detecting, Evaluating and Documenting Unreliable and Concealed Information Using a Computer Polygraph. In this approach the polygraph is part of an integrated procedure covering the detection, evaluation and documentation of information. The theses belong to a series of 2020-2021 publications by the same authors on polygraph support for the security and defence sector, which also includes theses on forensic psychological examination with the use of a polygraph and an article on the legal regulation of polygraph use in the Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Military Special Sciences (2021, issue 2 (46)). The material is of interest to military lawyers, polygraph examiners and forensic experts as an argument for standardised polygraph use in military law enforcement.

Keywords: polygraph, computer polygraph, law enforcement in the field of defence, Armed Forces of Ukraine, NATO standards, unreliable information, concealed information, internal investigations.

Першоджерело: Казьмірук С., Пампуха І., Бура Ю. Актуальні напрями впровадження поліграфа у правоохоронну діяльність у сфері оборони. Правове забезпечення правоохоронної діяльності у сфері оборони України : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. / упоряд.: П. Богуцький, В. Пилипчук, Ю. Бобров, М. Беланюк, О. Довгань, С. Дорогих, О. Лебединська, О. Радзієвська, В. Фурашев. Київ ; Одеса : Фенікс, 2020. С. 160–162.[2] Реферат оприлюднено в журналі 11.01.2022.

REFERENCES

1. Kazmiruk S., Pampukha I., Bura Yu. Aktualni napriamy vprovadzhennia polihrafa u pravookhoronnu diialnist u sferi oborony [Current Directions for Introducing the Polygraph into Law Enforcement Activities in the Field of Defence] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2022. № 1 (42). URL: https://expertize-journal.org.ua/doslidzhennya-na-poligrafi/6393-kazmiruk-s-aktualni-napryami-vprovadzhennya-poligrafa-u-pravookhoronnu-diyalnist-u-sferi-oboroni-s-kazmiruk-i-pampukha-yu-bura-pravove-zabezpechennya-pravookhoronnoji-diyalnosti-u-sferi-oboroni-

ukrajini-zbirnik-materialiv-mizhnarodnoji-naukovo-praktichnoji-konferentsiji-uporyad-p-bogutskij-v-pilipchuk-yu-bobrov-m-belanyuk-o-dovgan-s-dorogikh-o-lebedinska-o-radzievska-v-furashev-kijiv-odesa-feniks (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Kazmiruk S., Pampukha I., Bura Yu. Aktualni napriamy vprovadzhennia polihrafa u pravookhoronnu diialnist u sferi oborony [Current Directions for Introducing the Polygraph into Law Enforcement Activities in the Field of Defence]. Pravove zabezpechennia pravookhoronnoi diialnosti u sferi oborony Ukrainy : zb. materialiv Mizhnar. nauk.-prakt. konf. / uporiad.: P. Bohutskyi, V. Pylypchuk, Yu. Bobrov, M. Belaniuk, O. Dovhan, S. Dorohykh, O. Lebedynska, O. Radziievska, V. Furashev. Kyiv ; Odesa : Feniks, 2020. S. 160–162. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/pravove_zabezpechennya_pravoohoronnoyi_diyalnosti_maket.pdf (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Удосконалення діяльності правоохоронних органів: судово-психологічна експертиза із застосуванням поліграфа[1]

Казьмірук С. Д., Пампуха І. В.

Реферат · оприлюднено 11.01.2022

Реферат. У тезах доповіді на Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів «Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка» (за заг. ред. І. В. Толока; Київ : ВІКНУ, 2020, с. 167–168) Казьмірук С. Д. і Пампуха І. В. обстоюють запровадження у Збройних Силах України «Комплексної системи виявлення, оцінювання і документування недостовірної і прихованої інформації із використанням комп'ютерного поліграфа». На думку авторів, така система дасть змогу якісно й ефективно розв'язувати чотири групи завдань. Перша охоплює проведення експертних досліджень. Друга стосується отримання необхідної орієнтувальної інформації та додаткових відомостей. Третя полягає у встановленні особливостей психічної діяльності та таких їх проявів у поведінці особи, які мають юридичне значення і

спричиняють певні правові наслідки. Четверта передбачає проведення судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфа за дорученням відповідного органу чи особи іншої держави, з якою Україна має угоду про взаємну правову допомогу і співробітництво. Отже, автори пов'язують поліграф у військовій сфері водночас з отриманням орієнтувальної інформації, експертною діяльністю в межах судово-психологічної експертизи та міжнародним правовим співробітництвом, а назва тез прямо вказує на їхню мету: удосконалення діяльності правоохоронних органів. Ідею комплексної системи ті самі автори разом із Бурою Ю. обстоюють і в тезах «Актуальні напрями впровадження поліграфа у правоохоронну діяльність у сфері оборони» (2020), де її пов'язано з імплементацією стандартів НАТО, а правове підґрунтя застосування поліграфа в секторі безпеки і оборони розглянуто в статті Казьмірука С., Пампухи І. і Близнюк Н. у «Віснику Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки» (2021, вип. 2 (46)). Матеріал може бути корисним військовим юристам, поліграфологам і судовим експертам-психологам.

Ключові слова: поліграф, судово-психологічна експертиза із застосуванням поліграфа, Збройні Сили України, правоохоронні органи, прихована інформація, недостовірна інформація, орієнтувальна інформація, міжнародна правова допомога.

Improving the Activities of Law Enforcement Bodies: Forensic Psychological Examination Using a Polygraph

Kazmiruk S. D., Pampukha I. V.

Abstract. In theses presented at the all-Ukrainian conference of young scientists, adjuncts, students and cadets Youth Military Science at Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv: Military Institute of Taras Shevchenko National University of Kyiv, 2020, pp. 167-168), Kazmiruk S. D. and Pampukha I. V. argue for introducing into the Armed Forces of Ukraine a Comprehensive System for Detecting, Evaluating and Documenting Unreliable and Concealed Information Using a Computer Polygraph. According to the authors, such a system would

allow four groups of tasks to be performed with greater quality and efficiency. The first is conducting expert studies. The second is obtaining the necessary orienting information and additional data. The third is establishing features of mental activity and those behavioural manifestations of a person that have legal significance and entail legal consequences. The fourth is conducting forensic psychological examinations with the use of a polygraph at the request of a competent body or person of another state with which Ukraine has an agreement on mutual legal assistance and cooperation. The authors thus link polygraph use in the military sphere with gathering orienting information, forensic psychological expertise and international legal cooperation, and the title states the purpose directly: improving the work of law enforcement bodies. The same authors, together with Bura Yu., advance the idea of a comprehensive system in their 2020 theses on introducing the polygraph into law enforcement in the field of defence, where it is linked to NATO standards, while the legal basis for polygraph use in the security and defence sector is examined in a 2021 article by Kazmiruk S., Pampukha I. and Blyzniuk N. The material may be useful to military lawyers, polygraph examiners and forensic psychologists.

Keywords: polygraph, forensic psychological examination using a polygraph, Armed Forces of Ukraine, law enforcement bodies, concealed information, unreliable information, orienting information, mutual legal assistance.

Першоджерело: Казьмірук С. Д., Пампуха І. В. Удосконалення діяльності правоохоронних органів: судово-психологічна експертиза із застосуванням поліграфа. Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів / за заг. ред. І. В. Толока. Київ : ВІКНУ, 2020. С. 167–168.[2] Реферат оприлюднено в журналі 11.01.2022.

REFERENCES

1. Kazmiruk S. D., Pampukha I. V. Udoskonalennia diialnosti pravookhoronnykh orhaniv: sudovo-psykholohichna ekspertyza iz zastosuvanniam

polihrafa [Improving the Activities of Law Enforcement Bodies: Forensic Psychological Examination Using a Polygraph] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2022. № 1 (42). URL: https://expertize-journal.org.ua/doslidzhennya-na-poligrafi/6394-kazmiruk-s-d-pampukha-i-v-udoskonalennya-diyalnosti-pravookhoronnikh-organiv-sudovo-psikholohichna-ekspertiza-iz-zastosuvannyam-poligrafa-tezi-dopovidej-vseukrajinskoji-naukovo-praktichnoji-konferentsiji-molodikh-vchenikh-ad-yunktiv-slukhachiv-kursantiv-i-studentiv (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Kazmiruk S. D., Pampukha I. V. Udoskonalennia diialnosti pravookhoronnykh orhaniv: sudovo-psykholohichna ekspertyza iz zastosuvanniam polihrafa [Improving the Activities of Law Enforcement Bodies: Forensic Psychological Examination Using a Polygraph]. Molodizhna viiskova nauka u Kyivskomu natsionalnomu universyteti imeni Tarasa Shevchenka : tezy dop. Vseukr. nauk.-prakt. konf. molodykh vchenykh, adiunktiv, slukhachiv, kursantiv i studentiv / za zah. red. I. V. Toloka. Kyiv : VIKNU, 2020. S. 167–168. URL: https://viknu.mil.gov.ua/index.html (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

1.3. СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

Викрадення дитини одним з батьків: правові позиції, алгоритм дій: заява до поліції про викрадення, позов про визначення місця проживання дитини та одночасне самостійне призначення судово-психологічної експертизи згідно з ст. 106 ЦПК для визначення шкоди[1]

Оригінальна публікація · оприлюднено 14.02.2022

Анотація. Редакція журналу пропонує правовий алгоритм дій для випадків, коли один із батьків самочинно забирає дитину в іншого; у 2021 р. такі випадки, за спостереженням авторів, перестали бути поодинокими. Розмежовано кримінально-правову оцінку: дії сторонньої особи мають ознаки кримінального правопору-

шення за ст. 146 КК України (незаконне позбавлення волі або викрадення людини, щодо малолітнього за ч. 2), а дії одного з батьків можуть утворювати домашнє насильство (ст. 126-1 КК) у формі психологічного насильства щодо дитини й другого з батьків, а за наявності тілесних ушкоджень і фізичного; окремо згадано ст. 121, 122, 125, 126 КК щодо родичів, які були поруч. Джерельну базу становлять ст. 106 і 109 ЦПК, ст. 2 і 162 СК України, Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей 1980 р., Конвенція ООН про права дитини, узагальнення ВССУ 2017 р., постанови Верховного Суду 2018–2021 рр., рішення ЄСПЛ у справах «Махмудова проти росії», «Лакомб проти Франції», «Віленчик проти України» та постанова Великої Палати ВС від 13.04.2021 у справі № 2-4237/12, ухвалена після рішення ЄСПЛ «Satanovska and Rodgers v. Ukraine». Алгоритм охоплює заяву до поліції з вимогою розшукових заходів і кримінального провадження; позов про визначення місця проживання дитини з клопотанням про забезпечення позову шляхом її відібрання й повернення за попереднім місцем проживання; одночасне самостійне замовлення судово-психологічної експертизи щодо дитини за ст. 106 ЦПК і клопотання про роз'яснення відповідачу наслідків ухилення від участі в ній (ст. 12, 109 ЦПК); виконання рішення за участі служб у справах дітей, виконавців, охорони та поліції. Висновок експерта-психолога розглянуто як засіб доказування психологічних страждань дитини чи другого з батьків, а як підставу визнати матір потерпілою названо шкоду її здоров'ю через раптове припинення грудного вигодовування. Узагальнено позиції ВС щодо найкращих інтересів дитини, річного строку за п. 2 ст. 12 Гаазької конвенції та ознак адаптації дитини до нового середовища (гуртки, заклади освіти, друзі, медичний догляд, мова спілкування).

Ключові слова: викрадення дитини одним із батьків, домашнє насильство, стаття 126-1 КК України, визначення місця проживання дитини, судово-психологічна експертиза, стаття 106 ЦПК

України, Гаазька конвенція 1980 року, найкращі інтереси дитини, практика ЄСПЛ, психологічні страждання.

Abduction of a Child by One Parent: Legal Positions and an Algorithm of Action (Police Report, Claim to Determine the Child's Place of Residence and a Party-Commissioned Forensic Psychological Examination Under Article 106 of the Civil Procedure Code to Establish Harm)

Abstract. Abduction of a child by one parent has become a recurring problem in Ukraine, the editorial board observes, and calls for coordinated criminal, civil and expert responses. The paper distinguishes the criminal law assessment of such acts: abduction by a third party falls under Article 146 of the Criminal Code of Ukraine (unlawful deprivation of liberty or abduction, aggravated where the victim is a minor), whereas abduction by a parent may amount to domestic violence under Article 126-1, in the form of psychological and, where injuries occur, physical violence against the child and the other parent. The analysis draws on Articles 106 and 109 of the Civil Procedure Code, Articles 2 and 162 of the Family Code, the 1980 Hague Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction, the UN Convention on the Rights of the Child, Supreme Court rulings of 2018-2021 and ECtHR judgments in Makhmudova v. russia, Lacombe v. France, Vilenchik v. Ukraine and Satanovska and Rodgers v. Ukraine. A step-by-step algorithm is proposed: a police report demanding search measures and criminal proceedings; a claim to determine the child's place of residence with a motion to secure the claim by returning the child to the previous residence; a forensic psychological examination of the child commissioned by the claimant, together with a request that the court explain to the respondent the consequences of evading it; and enforcement involving child services, enforcement officers, security staff and police. The opinion of a forensic psychologist is treated as evidence of the psychological suffering of the child or the other parent. The paper also summarises Supreme Court positions on the best interests of the child, the one-year period under Article 12 of the Hague Convention and indicators of the child's settlement in a new environment.

Keywords: parental child abduction, domestic violence, Criminal Code of Ukraine, child's place of residence, forensic psychological examination, expert opinion commissioned by a party, Hague Convention 1980, best interests of the child, European Court of Human Rights, psychological suffering.

Вперше оприлюднено: сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 14.02.2022.

REFERENCES

1. Vykradennia dytyny odnym z batkiv: pravovi pozytsii, alhorytm dii: zaiava do politsii pro vykradennia, pozov pro vyznachennia mistsia prozhyvannia dytyny ta odnochasne samostiine pryznachennia sudovo-psykholohichnoi ekspertyzy zghidno z st. 106 TSPK dlia vyznachennia shkody [Abduction of a Child by One Parent: Legal Positions and an Algorithm of Action (Police Report, Claim to Determine the Child's Place of Residence and a Party-Commissioned Forensic Psychological Examination Under Article 106 of the Civil Procedure Code to Establish Harm)]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2022. № 1 (42). URL: https://expertize-journal.org.ua/vyznachennia-mistsia-meshkannia-dytyny/6574-u-razi-koli-batko-vkrav-vashu-ditinu-potribno-pisati-zayavu-do-politsiji-pro-vikradennya-ta-podavati-pozov-pro-viznachennya-mistsya-meshkannya-ditini-z-odnochasnim-samostijnim-priznachennyam-psikhologichnoji-ekspertizi-zgidno-statti-106-tspk (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Проблемні аспекти застосування спеціальних психологічних знань задля відшкодування моральної шкоди в Україні за наслідком військового озброєного нападу російської федерації[1]

Назаров О. А.

Реферат · оприлюднено 27.06.2022 · **DOI: 10.53672/ej.1.2022.01**[1]

Реферат. Назаров О. А. порушує питання про науково обґрунтоване обчислення грошової компенсації моральної шкоди, завданої мешканцям України збройним нападом російської федерації,

розпочатим 24 лютого 2022 р. Матеріал підготовлено для Всеукраїнської науково-практичної конференції (за міжнародною участю) «Актуальні питання судової психологічної експертизи у справах за позовами про відшкодування моральної шкоди» (Харків, 3 червня 2022 р.). Автор спирається на Додатковий протокол I до Женевських конвенцій 1949 р., який зобов'язує сторони збройного конфлікту захищати цивільне населення та медичний персонал, і кваліфікує удари по житлових кварталах, лікарнях і машинах швидкої допомоги як воєнні злочини. Правовою основою відшкодування визначено ст. 23 Цивільного кодексу України: розкрито чотири форми моральної шкоди та критерії, за якими суд встановлює її розмір (характер правопорушення, глибина фізичних і душевних страждань, ступінь вини, вимоги розумності й справедливості). Фактичний матеріал становлять дані Управління Верховного комісара ООН з прав людини станом на 10 квітня 2022 р. (4232 жертви серед цивільних, з них 1793 загиблі й 2439 поранених), повідомлення Генеральної прокуратури України про 176 загиблих дітей і відомості про 4,5 млн біженців. Методичною основою експертної оцінки названо Методику психологічного дослідження у справах щодо заподіяння моральних страждань особі та відшкодування моральної шкоди (Савкіна Т. В., Єгорова Т. М., Сліпець О. О. та ін.; ХНДІСЕ, 2017), зареєстровану Мін'юстом 18.01.2019 за № 14.1.75; окреслено об'єкт і предмет такого дослідження. Автор закликає судових експертів-психологів зважити на можливе навантаження в разі звернень близьких членів родин загиблих і вказує на негативну судову практику щодо «колективних» розрахунків розміру відшкодування без урахування індивідуальних особливостей потерпілого. Запропоновано три напрями: репарації держави-агресора (з історичним прикладом виплат Німеччини після Першої світової війни), програми ООН з відшкодування збитків (реституція, компенсація, реабілітація, сатисфакція, гарантії неповторення) та індивідуальну судово-психологічну експертизу щодо кожного потерпілого чи позивача. Висновок: Україні разом із міжнародними

організаціями потрібно виробити справедливі й науково обґрунтовані способи обчислення такої компенсації.

Ключові слова: моральна шкода, відшкодування моральної шкоди, збройна агресія російської федерації, судово-психологічна експертиза, спеціальні психологічні знання, репарації, міжнародне гуманітарне право, стаття 23 ЦК України, методика дослідження моральних страждань.

Problematic Aspects of Applying Special Psychological Knowledge to Compensation for Non-Pecuniary Damage in Ukraine Resulting from the Armed Military Attack of the Russian Federation

Nazarov O. A.

Abstract. Nazarov O. A. addresses how monetary compensation for non-pecuniary (moral) damage suffered by residents of Ukraine as a result of the armed attack of the russian federation, launched on 24 February 2022, can be calculated on a scientifically sound basis. The paper was prepared for an all-Ukrainian conference with international participation on forensic psychological examination in moral damage cases (Kharkiv, 3 June 2022). The author refers to Additional Protocol I to the Geneva Conventions, which obliges parties to an armed conflict to protect civilians and medical personnel, and to Article 23 of the Civil Code of Ukraine, which defines the forms of moral damage and the criteria courts use to set compensation. Factual material includes figures of the Office of the UN High Commissioner for Human Rights as of 10 April 2022 (4,232 civilian casualties, including 1,793 killed and 2,439 injured), data of the Prosecutor General's Office of Ukraine on 176 children killed, and UN estimates of 4.5 million refugees. The methodological basis for expert assessment is the Methodology of Psychological Research in Cases of Moral Suffering and Compensation for Moral Damage (Kharkiv Research Institute of Forensic Examinations, 2017), registered by the Ministry of Justice of Ukraine in 2019. The author invites forensic psychologists to consider the possible workload when close relatives of the dead seek examinations, and notes negative court practice regarding collective calculations that ignore the individual

characteristics of each victim. Three routes are proposed: reparations paid by the aggressor state, UN reparation programmes (restitution, compensation, rehabilitation, satisfaction and guarantees of non-repetition), and individual forensic psychological examinations to establish an approximate amount of compensation for each claimant. Ukraine and international organisations are urged to develop fair and evidence-based methods for such calculations.

Keywords: moral damage, non-pecuniary damage, compensation, armed aggression of the russian federation, forensic psychological examination, special psychological knowledge, reparations, international humanitarian law, Civil Code of Ukraine.

Першоджерело: Назаров О. А. Проблемні аспекти застосування спеціальних психологічних знань задля відшкодування моральної шкоди в Україні за наслідком військового озброєного нападу російської федерації. Зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (за міжнар. участю). Реферат оприлюднено в журналі 27.06.2022; DOI: **10.53672/ej.1.2022.01**[1].

REFERENCES

1. Nazarov O. A. Problemni aspekty zastosuvannia spetsialnykh psykholohichnykh znan zadlia vidshkoduvannia moralnoi shkody v Ukraini za naslidkom viiskovoho ozbroienoho napadu rosiiskoi federatsii [Problematic Aspects of Applying Special Psychological Knowledge to Compensation for Non-Pecuniary Damage in Ukraine Resulting from the Armed Military Attack of the Russian Federation] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2022. № 1 (42). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.1.2022.01. URL: https://expertize-journal.org.ua/psikhologichna-ekspertiza/6834-nazarov-o-a-problemni-aspekti-zastosuvannya-spetsialnikh-psikhologichnikh-znan-zadlya-vidshkoduvannya-moralnoji-shkodi-v-ukrajini-za-naslidkom-vijskovogo-ozbroenogo-napadu-rosijskoji-federatsiji (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

1.4. СУДОВА ПРАКТИКА

Велика Палата Верховного Суду: не обґрунтування заподіяння моральної шкоди та не обґрунтування заявленого розміру відшкодування моральної шкоди є підставою для відмови у задоволенні вимог про відшкодування моральної шкоди з боку суду[1]

Верховний Суд (Велика Палата).

Реферат офіційного документа · оприлюднено 01.02.2022

Реферат. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 23 січня 2019 р. у справі № 800/416/17 стосується вимоги про відшкодування моральної шкоди, заявленої разом із позовом про визнання протиправною бездіяльності Ради (відповідача) щодо звернення від 11 квітня 2017 р. Позовні вимоги охоплювали ненадання відповіді по суті звернення в установлений законом строк, ненаправлення звернення за належністю, зобов'язання Ради переслати його належному адресатові та стягнення відшкодування моральної шкоди. Суд першої інстанції відмовив у позові, а вимогу про моральну шкоду відхилив як похідну: оскільки основні вимоги не підлягають задоволенню, підстав для стягнення відшкодування немає. Велика Палата, оцінивши встановлені обставини, визнала, що в частині ненаправлення звернення за належністю та зобов'язання його переслати спір вирішено неправильно, а висновок про відмову в цих вимогах необґрунтований. Водночас відмову щодо ненадання відповіді по суті у строк і щодо моральної шкоди визнано правильною, хоча мотиви суду першої інстанції не повною мірою відповідали законодавству. Ключова правова позиція полягає саме у зміні мотивів: у задоволенні вимоги про моральну шкоду відмовлено тому, що позивач не навів жодного обґрунтування ні самого заподіяння йому моральної шкоди відповідачем, ні заявленого розміру відшкодування. Велика Палата нагадала зміст моральної шкоди за ч. 2 ст. 23 Цивільного кодексу України: фізичний біль і страждання через каліцтво чи інше ушкодження здо-

ров'я; душевні страждання у зв'язку з протиправною поведінкою щодо особи, членів її сім'ї чи близьких родичів; душевні страждання через знищення чи пошкодження майна; приниження честі, гідності та ділової репутації. З постанови випливає, що навіть частково встановлена протиправна бездіяльність відповідача не тягне автоматичного стягнення моральної шкоди: позивач має обґрунтувати і факт страждань, і розмір компенсації. Для практики це означає потребу в доказах, які розкривають зміст і глибину страждань та їх зв'язок із порушенням; одним із таких доказів може бути висновок судово-психологічної експертизи.

Ключові слова: моральна шкода, відшкодування моральної шкоди, обґрунтування розміру відшкодування, Велика Палата Верховного Суду, стаття 23 ЦК України, звернення громадян, протиправна бездіяльність, тягар доказування, судово-психологічна експертиза.

Grand Chamber of the Supreme Court: Failure to Substantiate the Infliction of Moral Damage and the Amount Claimed Is a Ground for Dismissing a Claim for Its Compensation

Verkhovnyi Sud (Velyka Palata).

Abstract. This summary concerns the ruling of the Grand Chamber of the Supreme Court of Ukraine of 23 January 2019 in case No. 800/416/17. The claimant challenged the inaction of a Council (the respondent) in handling an appeal dated 11 April 2017, namely the failure to reply on the merits within the statutory time limit and the failure to forward the appeal to the competent body, sought an order obliging the respondent to forward it, and claimed compensation for moral damage. The first-instance court dismissed the claim and treated the moral damage demand as derivative: since the main claims failed, there was no basis for compensation. Having assessed the established circumstances, the Grand Chamber held that the claims concerning the failure to forward the appeal and the related obligation had been wrongly decided. It agreed, however, that the claims concerning the failure to reply on the merits in time and the claim for moral damage had been

rightly dismissed, although for reasons that did not fully correspond to the law. The key legal position lies in the changed reasoning: the claimant offered no substantiation either of the fact that the respondent had caused moral damage or of the amount of compensation claimed. The Grand Chamber recalled the forms of moral damage listed in Article 23(2) of the Civil Code of Ukraine: physical pain and suffering caused by injury, mental suffering caused by unlawful conduct towards the person or family members, mental suffering caused by destruction of or damage to property, and humiliation of honour, dignity and business reputation. The ruling shows that even partly established unlawful inaction does not automatically lead to an award; the claimant must substantiate both the suffering and the amount. In practice this calls for evidence on the nature and depth of suffering, which may include the opinion of a forensic psychological examination.

Keywords: moral damage, compensation for moral damage, substantiation of the amount claimed, Grand Chamber of the Supreme Court, Civil Code of Ukraine, citizens' appeals, unlawful inaction, burden of proof, forensic psychological examination.

Першоджерело: Постанова Великої Палати Верховного Суду від 23.01.2019 у справі № 800/416/17.[2] Реферат оприлюднено в журналі 01.02.2022.

REFERENCES

1. Verkhovnyi Sud (Velyka Palata). Velyka Palata Verkhovnoho Sudu: ne obgruntuvannia zapodiiannia moralnoi shkody ta ne obgruntuvannia zaiavlenoho rozmiru vidshkoduvannia moralnoi shkody ye pidstavoiu dlia vidmovy u zadovolenni vymoh pro vidshkoduvannia moralnoi shkody z boku sudu [Grand Chamber of the Supreme Court: Failure to Substantiate the Infliction of Moral Damage and the Amount Claimed Is a Ground for Dismissing a Claim for Its Compensation] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2022. № 1 (42). URL: https://expertize-journal.org.ua/baza-pravovykh-pozytsii-verkhovnoho-sudu/6499-velika-palata-verkhovnogo-sudu-ne-obgruntuvannya-zapodiyannya-moralnoji-shkodi-ta-ne-obgruntu-

vannya-zayavlenogo-rozmiru-vidshkoduvannya-moralnoji-shkodi-e-pidstavoyu-dlya-vidmovi-u-zadovolenni-vimog-pro-vidshkoduvannya-moralnoji-shkodi-z-boku-sudu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 23.01.2019 u spravi № 800/416/17 [Ruling of the Grand Chamber of the Supreme Court of 23.01.2019 in Case No. 800/416/17]. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/79958100 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Особливості правової природи сплати стороною у справі рахунку за призначення судової експертизи та укладання договору оферти з судовим експертом або чи можна повернути гроші за призначену судову експертизу з судового експерта? Правові позиції ..[1]

Оригінальна публікація · оприлюднено 11.02.2022

Анотація. Право учасника справи самостійно замовити судову експертизу, яке з'явилося після змін до процесуальних кодексів, внесених Законом України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII, породило низку практичних питань: коли договір із судовим експертом вважається укладеним, якою є правова природа сплачених йому коштів і чи можна їх повернути. Редакція журналу аналізує ці питання на підставі статей 102, 106, 109, 133, 135, 139, 141 ЦПК України, статей 7-1 і 13 Закону України «Про судову експертизу», норм Цивільного (ст. 626, 639, 640, 642, 706) і Господарського (ст. 180, 181) кодексів, Податкового кодексу та Закону «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг». Розглянуто типову практику: експерт погоджує умови через месенджери чи телефоном і надсилає замовникові підписаний рахунок із вартістю експертогодини, кількістю експертогодин, предметом і строком виконання. Обґрунтовано, що такий рахунок, якщо він містить істотні умови (предмет, ціну, строк), є офертою, а його оплата — акцептом, тобто договір укладено у спрощеній формі; несплата або неповна оплата свідчить, що договору не було. Кошти, сплачені за експертизу, кваліфіковано як судові витрати, які суд розподіляє між сторонами за

результатами розгляду справи (ст. 141 ЦПК), а не як предмет окремого договірного спору. Цю позицію підкріплено постановами ВССУ від 17.07.2017 у справі № 751/4330/16-ц і ВГСУ від 13.12.2017 у справі № 911/4046/16: навіть неправильно проведена експертиза не дає стороні права стягнути витрати окремим позовом до експертної установи. Додатково проаналізовано постанови Верховного Суду від 25.03.2020 у справі № 202/1825/17 (стягнення з позивача 686,40 грн за чотири експертогодини, витрачені до повернення матеріалів через ненадання оригіналу страхового поліса) та від 11.11.2020 у справі № 910/7141/13 (наслідки несплати вартості призначеної експертизи й право сторони самостійно замовити висновок). Редакція констатує, що порядок повернення коштів за непроведену експертизу процесуальним законодавством не врегульований. Висновки корисні судовим експертам для оформлення рахунків і договорів, а адвокатам і сторонам — для оцінки перспектив відшкодування експертних витрат.

Ключові слова: судова експертиза, договір із судовим експертом, рахунок як оферта, акцепт, судові витрати, експертогодина, розподіл судових витрат, ЦПК України, правові позиції Верховного Суду, повернення коштів за експертизу.

The Legal Nature of a Party's Payment of a Forensic Expert's Invoice and of Concluding an Offer Contract with a Forensic Expert, or Can Money Paid for a Forensic Examination Be Recovered from the Expert? Legal Positions

Abstract. Since the 2017 procedural reform (Law of Ukraine No. 2147-VIII of 3 October 2017), parties to civil proceedings in Ukraine may commission a forensic examination themselves, which raises the question of how a contract with a forensic expert is formed and what legal status the money paid to the expert has. This editorial article examines these issues through the Civil Procedure Code of Ukraine (Arts. 102, 106, 109, 133, 135, 139, 141), the Law of Ukraine "On Forensic Examination" (Arts. 7-1, 13), the Civil and Commercial Codes, tax legislation and the case law of the higher courts. Drawing on common prac-

tice, in which experts agree terms via messengers or by phone and send a signed invoice stating the hourly rate, the number of expert hours, the subject matter and the deadline, the authors argue that such an invoice, if it contains the essential terms (subject, price, time), functions as an offer, and its payment constitutes acceptance; a contract is thus concluded in simplified form, whereas non-payment or partial payment shows that no contract arose. Payments for an examination are classified as court costs allocated between the parties by the court under Art. 141 CPC rather than recovered through a separate contractual claim. Rulings of the former High Specialized Court (case No. 751/4330/16-ц) and the High Commercial Court (case No. 911/4046/16) confirm that even a flawed examination does not entitle a party to sue the expert institution separately. Two Supreme Court rulings of 2020 illustrate payment for expert hours already spent and the consequences of failing to pay for a court-ordered examination. The article notes that procedural law does not regulate refunds for examinations never performed and offers practical guidance for forensic experts and litigants.

Keywords: forensic examination, forensic expert, expert fees, court costs, offer and acceptance, invoice, simplified contract form, Civil Procedure Code of Ukraine, Supreme Court, refund.

Вперше оприлюднено: сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 11.02.2022.

REFERENCES

1. Osoblyvosti pravovoi pryrody splaty storonoiu u spravi rakhunku za pryznachennia sudovoi ekspertyzy ta ukladannia dohovoru oferty z sudovym ekspertom abo chy mozhna povernuty hroshi za pryznachenu sudovu ekspertyzu z sudovoho eksperta? Pravovi pozytsii [The Legal Nature of a Party's Payment of a Forensic Expert's Invoice and of Concluding an Offer Contract with a Forensic Expert, or Can Money Paid for a Forensic Examination Be Recovered from the Expert? Legal Positions]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2022. № 1 (42). URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/6571-osoblivosti-pravovoji-prirodi-splati-storo-

noyu-u-spravi-rakhunku-za-priznachennya-sudovoji-ekspertizi-ta-ukladannya-dogovoru-z-sudovim-ekspertom-abo-chi-mozhna-povernuti-groshi-za-priznachenu-sudovu-ekspertizu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Компенсація понесених витрат на професійну правничу допомогу: правові позиції Верховного Суду[1]

Верховний Суд (Касаційний цивільний суд).

Реферат офіційного документа · оприлюднено 14.02.2022

Реферат. Матеріал знайомить із двома постановами Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного цивільного суду щодо компенсації стороні витрат на професійну правничу допомогу: від 23 грудня 2021 р. у справі № 755/7943/20-ц і від 24 січня 2022 р. у справі № 757/36628/16-ц. Питання має прикладне значення для всіх учасників цивільного процесу, адже розмір відшкодування залежить від того, якими доказами сторона підтверджує понесені витрати і хто має доводити їх неспівмірність. У першій справі заявник не подав суду примірника договору про надання правової допомоги від 3 березня 2020 р., проте долучив виданий на підставі цього договору ордер від 4 червня 2020 р., свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю та квитанції до прибуткових касових ордерів. Верховний Суд визнав ці докази належними й допустимими, погодився зі стягненням з органу державної виконавчої служби 6 200 грн і пояснив, що перелік документів, названий у постанові Великої Палати Верховного Суду від 27 червня 2018 р. у справі № 826/1216/16, не є вичерпним, а оцінка достатності доказів належить до дискреції суду. У другій справі суд наголосив на критерії реальності адвокатських витрат (їхньої дійсності та необхідності) і розумності їхнього розміру. За частинами п'ятою та шостою статті 137 ЦПК України зменшити такі витрати можна лише за клопотанням іншої сторони, яка й має довести їх неспівмірність зі складністю справи, обсягом і часом виконаної роботи; з власної ініціативи, з огляду на принципи диспозитивно-

сті та змагальності, суд цього робити не вправі. Відповідач у цій справі підтвердив витрати договором, додатком до нього, рахунком, попереднім розрахунком, актом приймання-передачі послуг і довідкою про оплату, а апеляційний суд частково задовольнив вимогу з урахуванням пункту 3 частини другої статті 141 ЦПК. В обох справах Верховний Суд залишив оскаржені рішення апеляційних судів без змін. Узагальнені позиції допоможуть адвокатам належно документувати гонорар, а судовим експертам, які працюють за договорами зі сторонами, — розуміти логіку, за якою суди оцінюють документальне підтвердження судових витрат.

Ключові слова: професійна правнича допомога, судові витрати, витрати на адвоката, ордер адвоката, квитанція до прибуткового касового ордера, співмірність витрат, стаття 137 ЦПК України, Касаційний цивільний суд, Верховний Суд, дискреція суду.

Compensation of Costs Incurred for Professional Legal Assistance: Legal Positions of the Supreme Court

Verkhovnyi Sud (Kasatsiinyi tsyvilnyi sud).

Abstract. Recovery of legal assistance costs is a recurring issue in Ukrainian civil litigation, since the amount awarded depends on the evidence a party submits and on who bears the burden of proving that the costs are disproportionate. This digest presents two rulings of the Supreme Court sitting as a panel of the Civil Cassation Court: of 23 December 2021 in case No. 755/7943/20-ц and of 24 January 2022 in case No. 757/36628/16-ц. In the first case, the applicant did not file the legal assistance agreement itself but submitted an attorney's warrant issued under that agreement, the attorney's licence and cash receipts. The Court accepted them as proper and admissible evidence, upheld the award of UAH 6,200 against the state enforcement service and clarified that the list of supporting documents set out by the Grand Chamber in case No. 826/1216/16 is not exhaustive, while assessing the sufficiency of evidence lies within the court's discretion. In the second case, the Court emphasised the criteria of reality (actual incurrence and necessity) and reasonableness of legal fees. Under Article 137(5)–(6) of the

Civil Procedure Code of Ukraine, such costs may be reduced only upon a motion of the opposing party, which must prove that they are disproportionate to the complexity, volume and time of the work; the court may not do so of its own motion, given the principles of dispositivity and adversarial proceedings. In both cases the appellate decisions were left unchanged. The positions are useful for attorneys documenting their fees and for forensic experts working under contracts with parties, who need to understand how courts assess documentary proof of litigation costs.

Keywords: professional legal assistance, legal aid costs, litigation costs, attorney's fees, proportionality of costs, burden of proof, Civil Procedure Code of Ukraine, Supreme Court, Civil Cassation Court, judicial discretion.

Першоджерело: Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного цивільного суду від 23.12.2021 у справі № 755/7943/20-ц. ; Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного цивільного суду від 24.01.2022 у справі № 757/36628/16-ц.[2] [3] Реферат оприлюднено в журналі 14.02.2022.

REFERENCES

1. Verkhovnyi Sud (Kasatsiinyi tsyvilnyi sud). Kompensatsiia ponesenykh vytrat na profesiinu pravnychu dopomohu: pravovi pozytsii Verkhovnoho Sudu [Compensation of Costs Incurred for Professional Legal Assistance: Legal Positions of the Supreme Court] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2022. № 1 (42). URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/6586-kompensatsiya-ponesenikh-vitrat-na-profesijnu-pravnichu-dopomogu-pravovi-pozitsiji-verkhovnogo-sudu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Postanova Verkhovnoho Sudu u skladi kolehii suddiv Kasatsiinoho tsyvilnoho sudu vid 23.12.2021 u spravi № 755/7943/20-ts. ; Postanova Verkhovnoho Sudu u skladi kolehii suddiv Kasatsiinoho tsyvilnoho sudu vid 24.01.2022 u spravi № 757/36628/16-ts [Ruling of the Supreme Court (Panel of Judges of the Civil Cassation Court) of 23.12.2021 in Case No.

755/7943/20-Ts; Ruling of the Supreme Court (Panel of Judges of the Civil Cassation Court) of 24.01.2022 in Case No. 757/36628/16-Ts]. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/102221585 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Postanova Verkhovnoho Sudu u skladi kolehii suddiv Kasatsiinoho tsyvilnoho sudu vid 23.12.2021 u spravi № 755/7943/20-ts. ; Postanova Verkhovnoho Sudu u skladi kolehii suddiv Kasatsiinoho tsyvilnoho sudu vid 24.01.2022 u spravi № 757/36628/16-ts [Ruling of the Supreme Court (Panel of Judges of the Civil Cassation Court) of 23.12.2021 in Case No. 755/7943/20-Ts; Ruling of the Supreme Court (Panel of Judges of the Civil Cassation Court) of 24.01.2022 in Case No. 757/36628/16-Ts]. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/102747897 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

1.5. РЕЦЕНЗІЇ ТА НОВІ ВИДАННЯ

Керівництво[1]

Райхертер Д., Хендлер М.

Реферат · оприлюднено 11.01.2022

Реферат. Джоел Райхертер і Марк Хендлер виходять із того, що чимало поліграфологів приходять до психофізіологічного виявлення обману (ПДО) з кримінальної юстиції чи суміжних професій, маючи лише поверхові знання з біології та психології людини, тоді як під час дослідження на поліграфі фахівець реєструє й оцінює реакції систем організму, регульованих мозком, і мусить розуміти природу цих змін. Реферовано їхнє керівництво з фізіології, видане Американською асоціацією поліграфологів (APA); 19 грудня 2021 р. на сайті асоціації оприлюднено переклад російською мовою, виконаний українським поліграфологом Євгеном Ничипорчуком (компанія «True Story»), обсяг online-видання — 67 с. Автори пояснюють, що робота над посібником почалася 2005 р., коли Райхертер передав Хендлеру план свого 62-годинного курсу фізіо-

логії, а Хендлер розгорнув його в докладну версію; редагував текст Дейл Остін. Керівництво має дві мети: дати стислий огляд складного предмета і водночас ресурс для поглибленого самостійного навчання. Перша частина послідовно розглядає хімічні основи життєдіяльності (атоми, іони, молекули), рівні організації тіла, нервову систему (центральну, периферичну та автономну з її симпатичним і парасимпатичним відділами), покривну систему, зокрема потові залози та електродермальну активність, серцево-судинну систему з регуляцією артеріального тиску та його вимірюванням манжетою сфігмоманометра, а також дихальну систему, динаміку вентиляції та регуляцію дихальних циклів. Друга частина подає ці теми докладніше, зокрема будову клітини й тканин, гомеостаз і алостаз. Пояснено також фізичні закони (Бойля, Старлінга, Ома), що лежать в основі реєстрованих каналів, і застережено щодо впливу медикаментів та контрзаходів на фізіологічні показники. Редакція нагадує, що 25 жовтня 2021 р. в Україні затверджено кваліфікаційну характеристику професії «Поліграфолог» (зміна № 10 до ДК 003:2010), і називає інші праці APA, які очікують перекладу. Видання корисне поліграфологам, слухачам навчальних програм, судовим експертам і науковцям, що працюють з інструментальною детекцією прихованої інформації.

Ключові слова: поліграф, психофізіологічне виявлення обману, фізіологія людини, автономна нервова система, електродермальна активність, серцево-судинна система, дихальна система, підготовка поліграфологів, Американська асоціація поліграфологів, переклад.

A Physiology Manual for Students of the Science of Psychophysiological Polygraph Examination, Parts 1–2

Raikherter D., Khendler M.

Abstract. Many polygraph examiners enter the field of psychophysiological detection of deception (PDD) from criminal justice or related professions with limited training in human biology, although their work consists of recording and evaluating physiological responses

regulated by the brain. This review covers the physiology manual by Joel Reicherter and Mark Handler published by the American Polygraph Association (APA), whose Russian translation by the Ukrainian polygraph examiner Yevhen Nychyporchuk was posted on the APA website on 19 December 2021 (online edition, 67 pp.). According to the authors, the project began in 2005, when Reicherter shared the plan of his 62-hour physiology course with Handler, who expanded it into a detailed text later edited by Dale Austin. The manual pursues two aims: to give a concise overview of a difficult subject and to serve as a resource for deeper self-study. Part 1 covers the chemical basis of life, levels of body organisation, the central, peripheral and autonomic nervous systems with their sympathetic and parasympathetic branches, the integumentary system including sweat glands and electrodermal activity, the cardiovascular system with blood pressure regulation and cuff measurement, and the respiratory system with ventilation dynamics and the regulation of breathing cycles. Part 2 treats the same topics in greater depth, including cells, tissues, homeostasis and allostasis. The text also explains the physical laws (Boyle, Starling, Ohm) underlying the recorded channels and warns about the effects of medication and countermeasures. The journal's editors place the translation in the context of the official recognition of the occupation of polygraph examiner in Ukraine in October 2021. The manual is a practical reference for examiners, trainees, forensic experts and researchers.

Keywords: polygraph, psychophysiological detection of deception, human physiology, autonomic nervous system, electrodermal activity, cardiovascular system, respiration, polygraph examiner training, American Polygraph Association.

Першоджерело: Райхертер Д., Хендлер М. Керівництво з фізіології для вивчаючих науку психофізіологічних досліджень на поліграфі. Ч. 1, 2 / пер. Є. Ничипорчук (рос.). Видання online. Київ : Американська асоціація поліграфологів (APA), 2021. 67 с.[2] Реферат оприлюднено в журналі 11.01.2022.

REFERENCES

1. Raikherter D., Khendler M. Kerivnytstvo [A Physiology Manual for Students of the Science of Psychophysiological Polygraph Examination, Parts 1–2] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2022. № 1 (42). URL: https://expertize-journal.org.ua/books/6396-kerivnitstvo (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Raikherter D., Khendler M. Kerivnytstvo z fiziolohii dlia vyvchaiuchykh nauku psykhofiziolohichnykh doslidzhen na polihrafi [Physiology Manual for Students of Psychophysiological Polygraph Examinations]. Ch. 1, 2 / per. Ye. Nychyporchuk (ros.). Vydannia online. Kyiv : Amerykanska asotsiatsiia polihrafolohiv (ARA), 2021. 67 s. URL: https://apoa.memberclicks.net/assets/docs/OnlinePhysContent/APA%20Anatomy%20and%20Physiology%20Manual-%20Russian.pdf (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Розділ 2. Новини журналу

11.01.2022

19 грудня 2021 року на офіційному сайті Американської асоціації поліграфологів опублікований переклад сучасного керівництва з психофізіології для вивчаючих науку психофізіологічних досліджень на поліграфі, який був зроблений українським поліграфологом[1]

19 грудня 2021 року на офіційному сайті Американської асоціації поліграфологів оприлюднено російськомовний переклад керівництва Д. Райхертера і М. Хендлера з фізіології для тих, хто вивчає психофізіологічні дослідження на поліграфі (частини 1–2, 67 с.). Переклад виконав український поліграфолог Євген Ничипорчук з компанії «True Story». Керівництво викладає основи психофізіології, яких часто бракує фахівцям, що прийшли в професію з кримінальної юстиції чи суміжних сфер. Нагадано, що 25 жовтня 2021 року професію «Поліграфолог» внесено до Національного класифікатора професій ДК 003:2010, і названо праці, які ще чекають на переклад.

14.01.2022

24 березня 2022 року в місті Харкові вперше буде проведена Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні питання судової психологічної експертизи у справах за позовами про відшкодування моральної шкоди»[2]

Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Мін'юсту оголосив, що 24 березня 2022 року в Харкові вперше проведе Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Актуальні питання судової психологічної експертизи у справах за позовами про відшкодування моральної шкоди». Заплановано обговорити сучасні підходи до психологічного дослідження, методичне забезпечення та нестандартні експертні дослідження в таких

справах, зокрема за колективними позовами. Формат змішаний, участь безкоштовна; тези й заявки приймали до 20 лютого 2022 року, збірник тез матиме ISBN.

30.01.2022

29 січня 2022 року відбулась чергова тематична науково-методична зустріч українських поліграфологів за темою «Контроль якості результатів поліграфологічного дослідження» в Україні[3]

29 січня 2022 року відбулася тематична науково-методична зустріч поліграфологів «Контроль якості результатів поліграфологічного дослідження». Лектором був голова Колегії поліграфологів України Андрій Лисенко, організатором — представник поліграфа Axciton в Україні Віталій Шаповалов. Розглянуто стандарти ASTM International, валідні методики, рецензування роботи поліграфолога супервізором і арбітром, типові вади тестування. Окремо йшлося про рішення керівника за результатами тестування з урахуванням статей 40, 41, 147 і 148 КЗпП України. Учасники підтримали ідею продовжити такі зустрічі, зокрема як круглі столи в закладах вищої освіти.

13.02.2022

Пенітенціарна психологія по українські: особливості знущання над засудженими в Софіївській виправній колонії №45. «Нормальні умови - тільки за гроші»[4]

31 січня 2022 року в мережі з'явилося відео колишнього засудженого про знущання в Софіївській виправній колонії № 45 (с. Макорти Криворізького району Дніпропетровської області); Громадська рада при Мін'юсті разом із журналістами провела там раптову перевірку. За словами члена комісії Сергія Зуйкова, знайдено приміщення, де ймовірно знущалися над засудженими. Усі 315 засуджених і один ув'язнений мають інвалідність або потребують постійного медичного супроводу, проте лікаря в колонії немає. Відеосюжет «Нормальні умови — тільки за гроші» оприлюднило «Суспільне Дніпро» 11 лютого 2022 року.

19.02.2022

Назаров Олег Анатолійович: платні камери у СІЗО дозволяють офіційно покращити життя, умови тримання інших засуджених, - коментар психолога[5]

17 лютого в ефірі Obozrevatel TV вийшла програма «Комфорт за гратами. Платні камери у СІЗО» за участю заступниці міністра юстиції Олени Висоцької. Головний редактор журналу, судовий експерт-психолог Олег Назаров наголосив, що офіційна плата за належні умови тримання допомагає викорінити неправомірні стосунки між засудженими та адміністрацією, а зібрані кошти можна спрямувати на поліпшення умов для інших. Олена Висоцька розповіла про оновлення інфраструктури СІЗО і в'язниць та «Велику приватизацію в'язниць» (30 об'єктів). Свою думку висловив і колишній керівник ГУБОЗ МВС Анатолій Фесун.

REFERENCES

1. 19 hrudnia 2021 roku na ofitsiinomu saiti Amerykanskoi asotsiatsii polihrafolohiv opublikovanyi pereklad suchasnoho kerivnytstva z psykhofiziolohii dlia vyvchaiuchykh nauku psykhofiziolohichnykh doslidzhen na polihrafi, yakyi buv zroblenyi ukrainskym polihrafolohom [On 19 December 2021, a Translation of a Modern Psychophysiology Manual for Students of Psychophysiological Polygraph Examinations, Prepared by a Ukrainian Polygraph Examiner, Was Published on the Official Website of the American Polygraph Association]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2022. 11 sich. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/6397-19-grudnya-2021-roku-na-ofitsijnomu-sajti-amerikanskoji-asotsiatsiji-poligrafologiv-opublikovanij-pereklad-suchasnogo-kerivnitstva-z-psikhofiziologiji-dlya-vivchayuchikh-nauku-psikhofiziologichnikh-doslidzhen-na-poligrafi-yakij-buv-zroblenij-ukrajinskim-poligrafologom-evgenom-nichiporchukom-kompaniya-true-story-m-kijiv (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. 24 bereznia 2022 roku v misti Kharkovi vpershe bude provedena Vseukrainska naukovo-praktychna konferentsiia "Aktualni pytannia sudovoi psykholohichnoi ekspertyzy u spravakh za pozovamy pro vidshkoduvannia moralnoi shkody" [On 24 March 2022, the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference "Topical Issues of Forensic Psychological Examination in Claims for Compensation of Non-Pecuniary Damage" Will Be Held for the First Time in Kharkiv]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2022. 14 sich. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/6546-24-bereznya-2022-roku-v-misti-kharkovi-vpershe-bude-provedena-vseukrajinska-naukovo-praktichna-konferentsiya-aktualni-pitannya-sudovoji-psikhologichnoji-ekspertizi-u-spravakh-za-pozovami-pro-vidshkoduvannya-moralnoji-shkodi (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. 29 sichnia 2022 roku vidbulas cherhova tematychna naukovo-metodychna zustrich ukrainskykh polihrafolohiv za temoiu "Kontrol yakosti rezultativ polihrafolohichnoho doslidzhennia" v Ukraini [On 29 January 2022, Another Thematic Scientific and Methodological Meeting of Ukrainian Polygraph Examiners on "Quality Control of Polygraph Examination Results" Was Held in Ukraine]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2022. 30 sich. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/6480-29-sichnya-2022-roku-vidbulas-chergova-tematichna-naukovo-metodichna-zustrich-ukrajinskikh-poligrafologiv-za-temoyu-kontrol-yakosti-rezultativ-poligrafologichnogo-doslidzhennya (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

4. Penitentsiarna psykholohiia po ukrainski: osoblyvosti znushchannia nad zasudzhenymy v Sofiivskii vypravnii kolonii №45. "Normalni umovy - tilky za hroshi" [Penitentiary Psychology Ukrainian-Style: Features of the Abuse of Convicts in Sofiivka Correctional Colony No. 45. "Normal Conditions Only for Money"]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2022. 13 liut. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/6572-penitentsiarna-psikhologiya-po-ukrajinski-osoblivosti-znushchannya-nad-zasudzhenimi-v-

sofijivskij-vipravnij-koloniji-45-normalni-umovi-tilki-za-groshi (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

5. Nazarov Oleh Anatoliiovych: platni kamery u SIZO dozvoliaiut ofitsiino pokrashchyty zhyttia, umovy trymannia inshykh zasudzhenykh, - komentar psykholoha [Oleh Anatoliiovych Nazarov: Paid Cells in Pre-Trial Detention Centres Officially Allow Improving the Life and Detention Conditions of Other Convicts – A Psychologist's Commentary]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2022. 19 liut. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/6616-nazarov-oleg-anatolijovich-platni-kameri-u-sizo-dozvolyayut-pokrashchiti-zhittya-umovi-trimannya-inshikh-zasudzhenikh-komentar-psikhologa (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

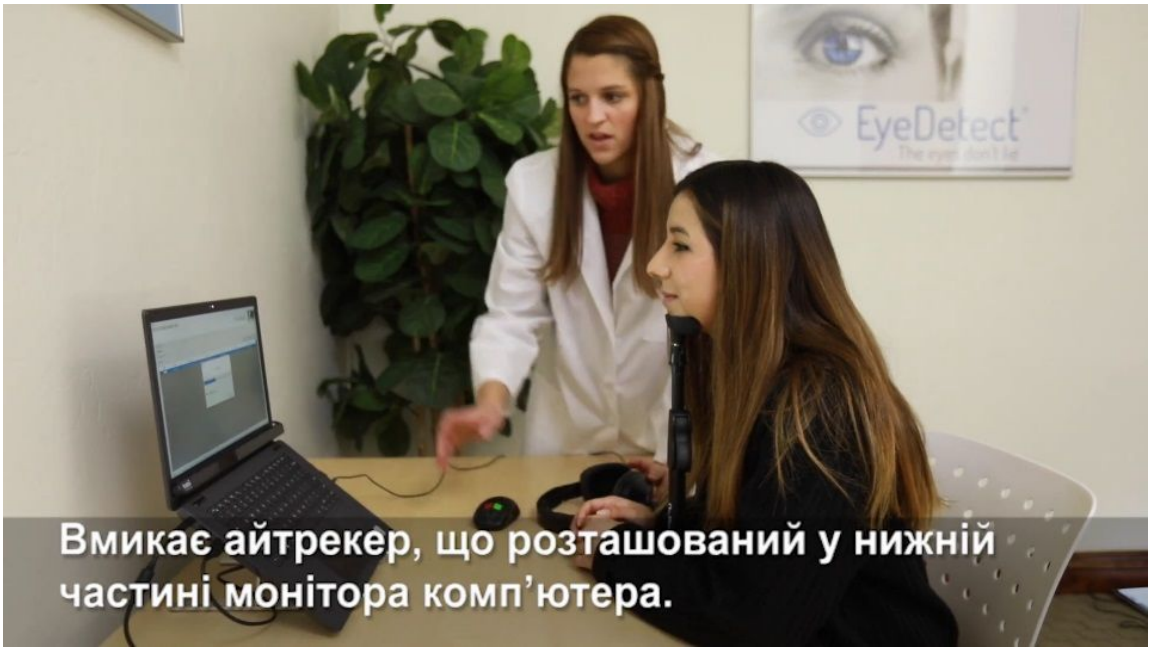
Розділ 3. Новини інженерної психології та психотехніки

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Станція поліграфа EyeDetect v4

У червні 2021 року журнал оприлюднив відеодемонстрації роботи станції поліграфа EyeDetect v4 — покроково, як проходить тестування.

В Україні сучасні технічні напрацювання в галузі виявлення прихованої інформації впроваджують у роботу поліграфологів, психологів і працівників служб безпеки з 2018 року; один з таких приладів — EyeDetect v4 [1]. Перед тестом оператор вмикає айтрекер, розташований у нижній частині монітора [1]; система фіксує непомітні й неконтрольовані рухи очей — 60 вимірювань за секунду, — а дроти й датчики до тіла не приєднують [2].

Оператор вмикає айтрекер у нижній частині монітора (кадр з демонстраційного відео) [1]

З 2020 року EyeDetect застосовують і під час судово-психологічних експертиз із використанням поліграфа, бо він зводить до мінімуму вплив особистості поліграфолога на хід тестування та підрахунок кінцевого результату [3].

На час публікації сертифіковані поліграфологи, які працюють з EyeDetect, були в Києві, Одесі, Запоріжжі, Дніпрі та Львові [1].

REFERENCES

1. Suchasnyi polihraf EyeDetect v4. Demonstratsiia roboty stantsii polihrafa EyeDetect v4 na ukrainskii movi ta russkom yazyke. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2021. 21 cherv. URL: https://expertize-journal.org.ua/inshi-napryami-spetsobladnannya/5233-suchasnij-poligraf-eyedetect-v4-demonstratsiya-roboti-stantsiji-poligrafa-eyedetect-v4 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Videointervyu Devida Raskina odnogo iz vedushchikh poligrafologov sovremennosti o EyeDetect - sovremennoy mobilnoy tekhnologii detektsii skryvaemoy informatsii. Sudovo-psikhologichna ekspertiza. Zastosuvannya poligrafa i spetsialnikh znan v yuridichniy praktitsi : vebsayt. 2019. 22 cherv. URL: https://expertize-journal.org.ua/inshi-napryami-spetsobladnannya/963-eyedetect-sovremennaya-mobilnaya-tekhnologiya-detektsii-skryvaemoj-informatsii-ee-ekonomicheskie-i-nauchno-obosnovanye-preimushchestva-pri-ispolzovanii-v-krizisnykh-situatsiyakh (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].

3. 21 lystopada 2020 roku pid chas shchorichnoho seminaru ukrainskykh polihrafolohiv bulo predstavleno model efektyvnoho poiednannia v roboti polihrafoloha dvokh typiv polihrafiv: suchasnoho polihrafa EyeDetect + ta klasychnoho amerykanskoho polihrafa Lafayette. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2020. 29 lystop. URL: https://expertize-journal.org.ua/inshi-napryami-spetsobladnannya/3723-21-listopada-2020-roku-gid-chas-navchalno-metodichnogo-seminaru-gromadskoji-organizatsiji-kolegiya-poligrafologiv-ukrajini-bulo-zdijsneno-dopovid-na-temu-eyedetect-lx4000sw-osoblivosti-poslidovnogo-vikoristannya-dvokh-tipiv-poli-

grafiv-v-odnij-perevirtsi-kandidata-na-robotu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Читачі також шукають

- Реєстр методик проведення судових експертиз[1]
- Заява з показаннями свідка, засвідчена нотаріально: позиція Верховного Суду[2]
- 28 типових зразків заяв і клопотань до суду[3]
- Висновок експерта як доказ: правові позиції Верховного Суду[4]
- База правових позицій Верховного Суду[5]

СТАНЬТЕ АВТОРОМ ЖУРНАЛУ

Судова експертиза потребує дослідників, які не бояться складних запитань. Якщо ви науковець, судовий експерт, адвокат, психолог чи здобувач наукового ступеня, надсилайте свої статті до редакції: журнал публікує дослідження з юридичної психології, судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та спеціальних знань у юридичній практиці. Публікація безкоштовна, статтям редакція присвоює DOI, а читають їх ті, хто щодня працює в судах. Приєднуйтеся до спільноти судових експертів і дослідників: вимоги до статей і тез наведено далі.

QR-код відкриває цей номер на сайті; архів усіх номерів[6].

ПОТРІБЕН СУДОВИЙ ЕКСПЕРТ?

Якщо у справі, яку розглядає суд, виникли питання, що потребують спеціальних знань у галузі психології, зокрема щодо моральних страждань, психологічного стану учасника процесу, інтересів дитини чи психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа, зверніться до редакції. Допоможемо визначитися з видом експертизи, сформулювати питання експертові й знайти фахівця з належною кваліфікацією.

Запит — через форму «Консультація» на сайті журналу[7] або за телефоном +38 (093) 476-72-60.

REFERENCES

1. Reiestr metodyk provedennia sudovykh ekspertyz [Register of Methodologies for Conducting Forensic Examinations]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/reestr-metodik-sud-expertiz (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Zaiava z pokazanniamy svidka, zasvidchena notarialno: pozytsiia Verkhovnoho Sudu [A Witness Statement Certified by a Notary: The Position of the Supreme Court]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/5752-zayava-z-pokazannyami-svidka-pidpis-yakogo-zasvidchuetsya-notarialno-v-gpk-nadannya-pokazan-svidkiv-shlyakhom-posvidchennya-notariusom-ne-spriyae-vsebichnomu-zabezpechennyu-prava-uchasnikiv-spravi-staviti-pitannya-v-tsivilnomu-protsesi-pozitsiya-verkhovnogo-sudu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. 28 typovykh zrazkiv zaiav i klopotan do sudu [28 Model Templates of Applications and Motions to the Court]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/1076-zbirnik-zrazkiv-klopotan-pro-vidkladennya-rozglyadu-spravi-u-zv-

yazku-iz-vprovadzhennyam-karantinu-stanom-na-20-bereznya-2020-ta-ti-povi-zrazki-zayav-yaki-podayutsya-do-sudu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

4. Vysnovok eksperta yak dokaz: pravovi pozytsii Verkhovnoho Sudu [Expert Opinion as Evidence: Legal Positions of the Supreme Court]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/5121-pozitsiya-vs-visnovok-eksperta-ne-e-nalezhnim-ta-dopustimim-dokazom-yakshcho-u-nomu-ne-zaznacheno-shcho-ekspert-obiznanij-pro-kriminalnu-vidpovidalnist-za-zavidomo-nepravdivij-visovok-i-shcho-takij-visnovok-pidgotovleno-dlya-podannya-do-sudu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

5. Baza pravovykh pozytsii Verkhovnoho Sudu [Database of Legal Positions of the Supreme Court]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/baza-pravovykh-pozytsii-verkhovnoho-sudu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

6. Arkhiv nomeriv zhurnalu. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/nomera (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

7. Konsultatsiia: zapyt na provedennia sudovoi psykholohichnoi ekspertyzy, doslidzhennia [Consultation: Request for a Forensic Psychological Examination or Study]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/konsultacia (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Вимоги до статей і тез авторів

ЗАГАЛЬНІ УМОВИ

1. Редакція розміщує статті й тези авторів у мережі Інтернет на офіційному сайті видання. Статті й тези в журналі публікуються безкоштовно.
2. Приймаються статті (до 15 аркушів) і наукові тези доповідей (до 5 аркушів) з тематики журналу, що не публікувалися й не подавалися до друку раніше. Надсилаючи текст, автор, якщо інше не передбачено угодою з редакцією, передає журналу право на виняткову публікацію роботи на безстроковий термін і зберігає право використовувати її текст у подальших працях з посиланням на першу публікацію в журналі.
3. Автор відповідає за зміст роботи, достовірність фактичних даних, цитат, власних імен і географічних назв, а також за відсутність у матеріалі даних, що не підлягають відкритій публікації.
4. Редакція може здійснювати наукове й літературне редагування, за потреби — рецензування, і має право відхилити матеріал, що не відповідає вимогам або тематиці видання, містить плагіат чи поданий із порушенням строку. Виявлений плагіат є безумовною підставою для відхилення.
5. Протягом тижня після отримання статті (тез) редакція повідомляє автора електронною поштою про прийняття матеріалу до публікації.

ОФОРМЛЕННЯ ПУБЛІКАЦІЇ

1. Індекс УДК[1]; відомості про авторів: прізвище, ім’я та по батькові, науковий ступінь, вчене звання, місце роботи, країна (для іноземних авторів). Прізвище та ім’я латиницею подають за офіційними правилами транслітерації[2].
2. Назва публікації стисло відображає її зміст; анотацію подають після назви мовою публікації та українською мовою.
3. Файл Microsoft Word: шрифт Times New Roman, кегль 14, інтервал 1,5, абзацний відступ

1,25 см, береги — 2 см. Рядки: УДК; ім'я та прізвище автора (праворуч, напівжирним); установа, науковий ступінь, вчене звання, посада; назва великими літерами (посередині); анотації; текст.

4. Посилання в тексті — у квадратних дужках із номером джерела і сторінкою, напр. [1, с. 25]; список використаних джерел — наприкінці тексту за ДСТУ 8302:2015. Інтернет-посилання супроводжуються повними адресами URL.
5. Ілюстрації, графіки й таблиці розміщують безпосередньо в тексті там, де вони потрібні за змістом.
6. Структура статті: постановка проблеми та її актуальність; зв'язок із науковими й практичними завданнями; аналіз останніх досліджень; невирішені частини проблеми; мета; виклад основного матеріалу; висновки й перспективи. Структура тез: актуальність, мета, матеріали й методи, результати, висновки, список літератури.

ПОРЯДОК ПОДАННЯ

Статтю (тези) надсилають з дотриманням термінів виходу номерів[3] на електронну пошту заступника головного редактора за напрямом: психологічні науки — д-р психол. наук, професор Євдокимова Н. О. (yevdokymova@ukr.net); юридичні науки — д-р юрид. наук, професор Кириченко О. А. (alankir23@ukr.net), або головному редактору канд. психол. наук, доценту, ветерану війни — учаснику бойових дій, суб'єкту ветеранського підприємництва Назарову О. А. (nazarovua@ukr.net). Назва файлу: «прізвище_стаття» або «прізвище_тези», напр. Шевченко_стаття. Студенти (курсанти, слухачі) додають скан рецензії наукового керівника. Отримання матеріалів редакція підтверджує.

Authors from abroad prepare the paper according to the publication requirements of their country, add a short abstract in Ukrainian and send a Microsoft Word file to nazarovua@ukr.net named "surname_article" or "surname_theses".

Персональні дані авторів використовуються лише для внутрішніх завдань видання й не передаються стороннім особам; надсилання матеріалів означає згоду автора

на їх обробку відповідно до Закону України «Про захист персональних даних». Повний текст вимог — на сайті журналу[4].

REFERENCES

1. Universalna desiatkova klasyfikatsiia (UDK) : onlain-dovidnyk. Teacode. URL: https://teacode.com/online/udc (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Pro vporiadkuvannia transliteratsii ukrainskoho alfavitu latynytseiu : postanova Kab. Ministriv Ukrainy vid 27.01.2010 № 55. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2010-%D0%BF (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Terminy vykhodu nomeriv. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/termini-vikhodu (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

4. Vymohy do oformlennia statei i tez [Requirements for Articles and Abstracts]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/vimogi-do-oformlennya (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Відомості про журнал

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Назва: реферативно-науковий журнал «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці» (*Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice*). Електронне (online) видання.

Ідентифікатори: ISSN 2521-1463 (Online); штриховий код EAN-13 для періодичних видань 9772521146000; державний український ідентифікатор медіа R40-05509; префікс DOI 10.53672 (Crossref), DOI журналу 10.53672/ej.

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович. Внесений Державним комітетом телебачення і радіомовлення України до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції (свідоцтво серія ДК № 8355 від 09.06.2025; види діяльності: видавнича діяльність, розповсюдження видавничої продукції). Статус суб'єкта ветеранського підприємництва підтверджено витягом з Єдиного державного реєстру ветеранів війни від 31.10.2026 № 31102026-00003569 (Міністерство у справах ветеранів України)[3].

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі» (ТОВ «Інститут психологічної експертизи і поліграфа»); міжнародний ідентифікатор наукової організації ROR 02xc7et08[2].

Галузь: юридичні, психологічні науки. **Періодичність:** 1 раз на два місяці. **Мови видання:** українська, англійська.

Увага! Електронне видання не внесено до затвердженого Міністерством освіти і науки України переліку наукових фахових видань України.

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ

Видання пройшло державну реєстрацію як онлайн-медіа та включене до Реєстру суб'єктів у сфері медіа відповідно до Закону України «Про медіа» (ідентифікатор медіа R40-05509). Види електронних видань, їхні вихідні відомості та правила їх розміщення визначає ДСТУ 7157:2010 «Інформація та документація. Електронні видання. Основні види та вихідні відомості»; на електронні видання поширюються також ДСТУ 3017:2015 «Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять» і ДСТУ 4861:2007 «Інформація та документація. Видання. Вихідні відомості».

МЕТА, ГАЛУЗЬ І ПРОБЛЕМАТИКА

Журнал спрямований на втілення в Україні європейських практик наукової самоорганізації, згуртування вітчизняної професійної спільноти науковців, психологів, поліграфологів, правознавців і судових експертів навколо обговорення актуальних теоретико-прикладних проблем спеціальних знань, які застосовуються в юридичній діяльності, зокрема тих, що перебувають у стадії наукової розробки.

Видання присвячене питанням теорії і практики судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та інших спеціальних знань у юридичній діяльності, сучасному судочинстві, навчанні, тренінгу, формуванню професійно важливих якостей представників юридичних професій (експертів, слідчих, суддів, прокурорів, адвокатів, юристів). До журналу приймаються статті проблемного характеру з цивільного, адміністративного, кримінального, кримінального процесуального та інших галузей права, а також із судової психології та інших напрямів психологічної науки, пов'язаних із судово-психологічною експертизою, використанням поліграфа і спеціальних знань у юридичній практиці. Редакція запрошує до співпраці докторів і кандидатів наук, молодих учених, а також усіх, хто займається науково-практичною діяльністю з цієї проблематики.

The journal is devoted to topical issues of the theory and practice of forensic psychological examination,

the use of the polygraph and other special knowledge in legal activities, modern legal proceedings, education and training of representatives of legal professions (experts, investigators, judges, prosecutors, attorneys, lawyers).

СТРУКТУРА ВИДАННЯ (ЗА ПОЛОЖЕННЯМ ПРО ЖУРНАЛ)

- Реферати, анотації та бібліографічні описи щодо застосування спеціальних знань: новини науки та прикладної діяльності; міжнародний досвід і співробітництво.
- Наукові публікації (статті): теорія та історія застосування спеціальних знань; судово-психологічна експертиза: методичні підходи до вирішення завдань; проблемні аспекти застосування поліграфа; правове та науково-прикладне забезпечення професійної діяльності; точка зору фахівця; юридична практика; інновації наукової школи юриспруденції професора Аланкіра; сторінка вченого.

ПОЛІТИКА ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ

Видання практикує політику негайного відкритого доступу до опублікованого змісту, підтримуючи принципи вільного поширення наукової інформації та глобального обміну знаннями задля загального суспільного прогресу.

This publication practices a policy of immediate open access to published content, upholding the principles of the free flow of scientific information and the global exchange of knowledge.

ІСТОРІЯ ВИДАННЯ

Журнал створено у травні 2016 р. кандидатом психологічних наук, доцентом, експертом-поліграфологом, правознавцем О. А. Назаровим з метою популяризації можливостей судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа як ефективних інструментів сучасної психологічної науки у вирішенні найвідповідальніших правових проблем і ситуацій, а також використання інших напрямів спеціальних знань у юридичній практиці (економічних, товарознавчих, медичних, військових, криміналістичних тощо). Редакційну колегію сформовано у квітні 2017 р. під час ISSN-реєстрації видання в міжнародній базі періодичних видань.

БАЗИ ДАНИХ, РЕЄСТРИ ТА БІБЛІОТЕКИ

Журнал включено до інтернет-баз даних наукових видань, державних реєстрів медіа та бібліотек:

- Реєстр суб'єктів у сфері медіа (Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення), ідентифікатор медіа R40-05509[4]
- Google Scholar (Google Академія)[5]
- ISSN International Centre — ISSN Portal, запис 2521-1463[6]
- Crossref — член-реєстрант DOI, префікс 10.53672[7]
- Реєстр наукових видань України (УкрІНТЕІ)[8]
- Polska Bibliografia Naukowa (PBN)[9]

КОНТАКТНА ІНФОРМАЦІЯ

Поштова адреса: 01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, абонентська скринька В-62.
Mailing address: Khreshchatyk Str. 22, P.O. Box V-62, Kyiv-1, 01001, Ukraine.

Засновник — видавець (з усіх питань діяльності журналу): канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович; тел. +38 (093) 476-72-60; e-mail: nazarovua@ukr.net.

Заступники головного редактора: д-р психол. наук, професор Євдокимова Наталя Олексіївна, тел. +38 (050) 493-72-81, e-mail: yevdokymova@ukr.net; д-р юрид. наук, професор Кириченко Олександр Анатолійович, тел. +38 (068) 760-60-26, e-mail: alankir23@ukr.net.

Сайт: expertize-journal.org.ua[10]; e-mail редакції: info@expertize-journal.org.ua.

Електронна сторінка цього номера[1]. Джерело відомостей: сторінка «Про реферативно-наукове видання» на сайті журналу[3].

REFERENCES

1. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice]. 2022. № 1 (42). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.1.2022. URL: https://expert-

ize-journal.org.ua/nomera/19809-2022-1-42 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Kyivskyi mizhnarodnyi sudovo-ekspertnyi instytut psykholohichnoi ekspertyzy i doslidzhen na polihrafi [Kyiv International Forensic Institute of Psychological Examination and Polygraph Research] : zapys u reiestri naukovykh orhanizatsii Research Organization Registry (ROR). URL: https://ror.org/02xc7et08 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Vytiah z Yedynoho derzhavnoho reiestru veteraniv viiny vid 31.10.2026 № 31102026-00003569 [Extract from the Unified State Register of War Veterans of 31.10.2026 No. 31102026-00003569] : vidomosti pro subiekta veteranskoho pidpryiemnytstva (Nazarov Oleh Anatoliiovych) / Ministerstvo u spravakh veteraniv Ukrainy. Opryliudneno na storintsi "Pro naukovo-referatyvne vydannia" saitu zhurnalu. URL: https://expertize-journal.org.ua/o-nauchnom-izdanii (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

4. Vytiah z Reiestru subiektiv u sferi media shchodo online media "Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi" (identyfikator media R40-05509). Natsionalna rada Ukrainy z pytan telebachennia i radiomovlennia. URL: https://drive.google.com/file/d/1YG1vbKwA5qQ2HXbKIKXVNeZs4tcUPtaw/view (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

5. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : profil u Google Akademii (Google Scholar). URL: https://scholar.google.com/citations?user=EaNiTNMAAAAJ (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

6. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : zapys ISSN 2521-1463. ISSN Portal. ISSN International Centre. URL: https://portal.issn.org/resource/ISSN/2521-1463 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

7. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : zapys zhurnalu v Crossref (prefiks DOI 10.53672). DOI: https://doi.org/10.53672/ej. [in Ukrainian].

8. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : zapys u Reiestri naukovykh vydan Ukrainy. UkrINTEI. URL: http://nfv.ukrintei.ua/view/614090f159cc1d06af650872 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

9. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : zapys u Polska Bibliografia Naukowa (PBN). URL: https://pbn.nauka.gov.pl/core/#/journal/view/648237294097070b7dded6b3/9b3b60a2-d524-45ec-8e49-95ff3cacdb78 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

10. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice] : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/ (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

ЕЛЕКТРОННЕ НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

Реферативно-науковий online журнал

2022, № 1 (42) (січень – лютий 2022 р.)

Засновник, видавець, відповідальний за випуск — Назаров О. А.

Видається за сприяння Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі (ROR 02xc7et08).

Формат А4 (210×297 мм). Гарнітура Source Serif 4. Обсяг 64 с.

Ідентифікатор медіа R40-05509. ISSN 2521-1463 (Online).

Видавник Назаров О. А. Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025.

01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, а/с В-62. Тел. +38 (093) 476-72-60. E-mail: nazarovua@ukr.net

expertize-journal.org.ua